

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 38.

Tisdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedan-
nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående det under nionde hufvudtiteln uppförda anslaget
till skiften och afvittringar; samt

2:o) angående anslag för tillhandahållande vid uppförande af fredspal-
latset i Haag af 80 kubikmeter svensk granit såsom gåfva från den
svenska statens sida.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts
utlåtanden:

n:o 12, i anledning af en inom Andra Kammaren väckt och bi-
fallen motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t, angående bildandet af
en lånefond, afsedd att för mindre bemedlade personer bereda tillfälle
att inom städernas områden förvärfva bostäder;

n:o 13, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl.
Maj:t med anhållan, att uppbördsprovisionen vid indrifning af krono-
och kommunalutskylder m. m. måtte oafkortad tillkomma den, som
i sista hand verkställer indrifningen;

n:o 14, i anledning af motion angående utredning rörande skogs-
arbetarnes ställning och lefnadsförhållanden i Norrland m. m.; samt

n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående rätt för arbetssökande att i vissa fall färdas för ned-
satt pris eller kostnadsfritt till ort, där anvisning å arbete erhållits.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse n:o 107 till Konungen, angående bestämmande af vissa afgifter i sammanhang med anordnande af inrikes inkassering-rörelse genom postverket m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 1 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 134—155, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 5 och 6, sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande och utlåtande n:is 2 och 3, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 3, lagutskottets utlåtanden n:is 54—57 äfvensom första särskilda utskottets utlåtanden n:is 1 och 2.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig hemställa, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde uppföras främst de i dag inkomna, första gången bordlagda ärendena, därefter statsutskottets memorial n:o 135, lagutskottets utlåtanden n:is 49, 50, 51, 52 och 53 samt slutligen öfriga ärenden i den ordning, hvori de förekomma på dagens föredragningslista.

Tillika ber jag att få föreslå, att första särskilda utskottets utlåtanden n:is 1 och 2 må uppföras på föredragningslistan till det plenum, som skall hållas instundande lördag.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr *vice talmannen* afgaf en motion, n:o 77, om afsättande af medel till pensionering af statens järnvägars personal.

Denna motion föredrogos och hänvisades till statsutskottet.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,32 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 5 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Ehrensåhrd* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående tillfällig löneförbättring under år 1910 åt fögderiförvaltningens tjänstemän; och

2:o) angående anslag till uppförande af en svensk kyrka i Köpenhamn.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne månad.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Till Riksdagen.

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, friherre *O. Silfverschöld* på grund af Lumbago tills vidare är förhindrad deltaga i Riksdagens arbete, intygar

Stockholm den 4 maj 1909

Isr. Hedenius.

Med. dr., lifmedikus.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrifvelse.

Till Riksdagen.

Sedan jag den 3 innevarande månad blifvit förordnad af Kungl. Maj:tt att vara fullmäktig för riksbanken under en tid af tre år från och med den 14 samma månad, får jag härmed vördsamt anhålla att från och med sistnämnda dag befrias från det uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken, som jag genom val af Riksdagen den 23 mars 1908 erhållit.

Stockholm den 4 maj 1909.

Sixten von Friesen.

På framställning af herr talmannen beslöts, att med anledning af berörda afsägelse val af en fullmäktig i riksbanken skulle anställas; och uppdrog kammaren verkställigheten häraf åt de vid detta riksmöte af kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken jämte deras suppleanter.

Åt dessa valmän och suppleanter uppdrogs jämväl att, därest vid det sålunda bestämda valet skulle till fullmäktig utses någon af de utaf Riksdagen valda suppleanterna för fullmäktige, välja ytterligare en suppleant.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 12—15.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 1 och 4 innevarande maj bordlagda memorial n:o 135, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsutskottets utlåtande n:o 93 i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående godkännande af postverkets utgiftsstaten för år 1910 m. m.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 78, hade herr A. Thylander hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta,

att den aflöningsstat för postverket, som af Riksdagen kunde komma att bestämmas för år 1910, måtte äga tillämpning redan under år 1909 på det sätt, att tjänsteman vid distrikts- och lokalförvaltningarna, hvilken, med inräknande af extra inkomster och sportler, å sin innehafvande tjänst vid postverket skulle erhålla lägre inkomst än den aflöning, som han enligt aflöningsreglementet och öfvergångsbestämmelserna för 1910 års stat skulle hafva åtnjutit under år 1909, därest nämnda reglemente och öfvergångsbestämmelser då varit gällande, måtte i enlighet med närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t utfärdas, såsom personligt aflöningsstillägg under år 1909 äga att af postmedlen uppbära skillnaden mellan berörda inkomst- och aflöningsbelopp, samt

att för bestridandet af den ökade utgift för postverket, som härigenom uppkomme under år 1909, måtte till generalpoststyrelsens förfogande ställas nödiga medel att efter rekvisition tillhandahållas af statskontoret, med skyldighet för generalpoststyrelsen att till statskontoret återbetala beloppet med användning af *dels* möjligen till postverket inflytande öfverskottsmedel för innevarande år, utöfver hvad som för detta år beräknats för statsregleringen, *dels* beräknade öfverskottsmedel för år 1910, *dels* ock, om detta ej skulle förslå, äfven behöfliga belopp af under följande år uppkommande öfverskott.

I punkt II af sitt förenämnda utlåtande hade utskottet hemställt, att herr Thylanders motion, n:o 78, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

*Angående
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
stater för
postverket.*

Hvad utskottet sålunda hemställt hade af Första Kammaren bifallits, hvaremot Andra Kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit en af grefve A. F. Wachtmeister med flera vid punkten afgifven reservation, däri föreslagits, att Riksdagen i anledning af herr Thylanders motion, n:o 78, måtte

a) medgifva, att tjänsteman vid postverkets distrikts- eller lokal-förvaltningar, hvilken, med inräknande af extra inkomster och sportler, å sin innehafvande tjänst vid postverket skulle under år 1909 erhålla lägre inkomst än den aflöning, som han, enligt aflöningsreglementet och öfvergångsbestämmelserna för 1910 års stat, skulle hafva åtnjutit, därest nämnda reglemente och öfvergångsbestämmelser år 1909 varit gällande, må, i enlighet med närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t utfärdas, såsom personligt aflöningstillägg under år 1909 äga att af postmedel uppbära skillnaden mellan berörda inkomst- och aflöningsbelopp; dock att tjänsteman icke under något förhållande må genom detta personliga aflöningstillägg komma i åtnjutande af högre behållen inkomst af tjänsten än honom skulle tillgodokomma under år 1910 efter afdrag af afgifterna för egen pensionering; samt

b) för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1910 under sjätte hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 580,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel anordna erforderligt belopp.

För denna frågas afgörande medelst gemensam omröstning hade utskottet föreslagit följande voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att herr Thylanders motion, n:o 78, med hemställan, att den aflöningsstat för postverket, som kan komma att bestämmas för 1910, må på angifvet sätt tillämpas redan under 1909 m. m., icke må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat

dels medgifva, att tjänsteman vid postverkets distrikts- eller lokal-förvaltningar, hvilken, med inräknande af extra inkomster och sportler, å sin innehafvande tjänst vid postverket skulle under år 1909 erhålla lägre inkomst än den aflöning, som han, enligt aflöningsreglementet och öfvergångsbestämmelserna för 1910 års stat, skulle hafva åtnjutit, därest nämnda reglemente och öfvergångsbestämmelser år 1909 varit gällande, må, i enlighet med närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t utfärdas, såsom personligt aflöningstillägg under år 1909 äga att uppbära skillnaden mellan berörda inkomst- och aflöningsbelopp; dock att tjänsteman icke under något förhållande må genom detta personliga aflöningstillägg komma i åtnjutande af högre behållen inkomst af tjän-

*Angående
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
stater för
postverket.
(Forts.)*

Angående
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
staler för
postverket.
(Forts.)

sten än honom skulle tillgodokomma under år 1910 efter afdrag af afgifterna för egen pensionering; samt

dels för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1910 under sjätte hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 580,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel anordna erforderligt belopp.»

Vid förevarande punkt hade reservationer afgifvits:

1:o) af herr *G. Billing*, som ansett, att utskottet bort framställa följande förslag till sammanjämkning af kamrarnas olika meningar:

»Utskottet, som ansett sig böra taga i öfvervägande, huruvida icke kamrarnas skiljaktiga beslut med anledning af herr Thylanders förenämnda motion kunna sammanjämkas, har trots sig finna, att en sådan sammanjämkning bör kunna åstadkommas därigenom, att, då Första Kammaren afslagit förslaget om beviljandet af 580,000 kronor för beredande af personligt aflöningstillägg under år 1909 åt tjänstemän vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, men Andra Kammaren beviljat denna summa, afsedd att åt ifrågavarande löntagare bereda för hela år 1909 en löneförbättring till vinnande af viss likhet med den af Riksdagen godkända lönestaten för år 1910, båda kamrarna med afstående från sina förut i ämnet fattade beslut förena sig om att bevilja på extra stat för år 1910 ett förslagsanslag å 290,000 kronor för att åt tjänstemän vid postverkets distrikts- eller lokalförvaltningar för senare hälften af år 1909 bereda sådan löneförbättring, som Andra Kammaren velat bevilja för hela året.

Utskottet hemställer alltså, att kamrarna, hvardera kammaren med frånträdande af sitt i ämnet förut fattade beslut, måtte

dels medgifva, att tjänsteman vid postverkets distrikts- eller lokalförvaltningar, hvilken, med inräknande af extra inkomster och sportler, å sin innehafvande tjänst vid postverket skulle under år 1909 erhålla lägre inkomst än den aflöning, som han, enligt aflöningsreglementet och öfvergångsbestämmelserna för 1910 års stat, skulle hafva åtnjutit, därest nämnda reglemente och öfvergångsbestämmelser år 1909 varit gällande, må, i enlighet med närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t utfärdas, såsom personligt aflöningstillägg under senare hälften af år 1909 äga att uppbära halfva skillnaden mellan berörda inkomst- och aflöningsbelopp; dock att tjänsteman icke under något förhållande må genom detta personliga aflöningstillägg under senare hälften af år 1909 komma i åtnjutande af högre behållen inkomst af tjänsten än hälften af hvad honom skulle tillgodokomma under år 1910 efter afdrag af afgifterna för egen pensionering; samt

dels för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1910 under sjätte hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 290,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel anordna erforderligt belopp; samt

2:o) af friherre *Beck-Friis, Johan*, som dock ej framlagt sin mening,

Herr vice talmannen: Såsom herrarne finna utaf betänkan- det, har jag vidfogat detsamma en reservation. På grund af de särskilda förhållanden, under hvilka kamrarne fattade beslut i det föreliggande ärendet, har jag ansetti, att utskottet bort framkomma till Riksdagen med ett sammanjämningsförslag. Nu ser det ut af betänkan- det, som om jag stått alldeles ensam inom utskottet för den mening, jag här framlagt i reservationen. Det är dock i verkligheten icke så, ty det fanns nog hos ganska många en känsla utaf, att man kunnat och bort gå den väg, som jag föreslog. Skälet, hvarför man icke ville det, var icke, att detta sammanjämningsförslag icke skulle motsvara krafvet på en verklig sammanjämnning, ty det är ju tydligt, att det motsvarar ett sådant kraf, utan skälen, som man anförde emot, voro för det första det, att ett sådant sammanjämningsförslag skulle vara något högst ovanligt i Riksdagens praxis, för att ej säga enastående. Det skälet har jag icke ansett, att man borde här böja sig för, då utskottet otvifvelaktigt har rättighet enligt grundlagen att framkomma med ett sådant sammanjämningsförslag, ja, man kan ju gå ett stycke längre och säga, att utskottet har skyldighet att det göra. Den omständigheten, att det icke skett ofta, kanske icke en enda gång, jag är icke säker på detta sista, har icke synts mig vara tillräckligt skäl för att afböja ett förslag, om nu det fanns sakliga grunder, som rekommenderade det. Det andra skälet, som anfördes mot sammanjämningsförslaget, var, att ett bifall till detsamma kunde medföra led- samma konsekvenser, så att man skulle kunna med hvad nu skedde som prejudikat komma fram med sammanjämningsförslag från stats- utskottet i allför många fall. Gentemot detta vill jag säga, att enligt min mening vore det icke alls till skada, utan det skulle i många fall varit förmånligt, om statsutskottet, i stället för att fram- lägga förslag till gemensam votering, hade framkommit med samman- jämningsförslag. Jag tror icke, att det varit någon fara i att nu komma med ett sammanjämningsförslag. Jag tror icke, att det vore någon fara för, att sammanjämningsförsök skulle ske för ofta, ty såvidt jag har erfarenhet från statsutskottet, tror jag icke, att det är i så synnerligen många fall, som utskottet skulle finna någon lust för sådana sammanjämningsförslag. Och i alla händelser är det icke någon fara att lägga fram ett sådant förslag för Riksdagens kamrar, då hvardera kammaren har obetingadt rätt att afslå detsamma. Och om den ena eller båda kamrarne afslår ett sammanjämningsförslag, har ju statsutskottet skyldighet att komma in med förslag till gemen- sam votering. Ty sammanjämningsförslaget är endast en hemställan till kamrarne, om kamrarne vilja det eller det. Vill en kammare icke det, så afslås det. Då har man den andra i grundlagen anvisade vägen, nämligen gemensam votering. Alltså kan det icke finnas någon sådan fara.

När bör då ett sammanjämningsförslag förekomma? Det måste bero först och främst på ärendets beskaffenhet, om ärendet är af den art, att man fullt lojalt kan sammanjämka de olika meningarne, så att man icke prutar af till exempel en princip på det ena hållet och en penningssumma på det andra, utan ärendet är af den art, att sam- manjämnningen verkligen är en verklig sammanjämnning, så att båda

*Användo
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
stater för
postverket.
(Forts.)*

*Angående
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
stater för
postverket.*
(Forts.)

kamrarne afstå lika mycket från sin mening. Och det andra villkoret, för att man bör framlägga ett sammanjämningsförslag, är, att man anser, att denna sammanjämnning skulle i någon allmänna mån motsvara en stämning inom båda kamrarne. Jag är ganska viss därom, att för det af mig föreslagna sammanjämningsförslaget som går ut på, att den för postpersonalen för år 1910 fastställda löneregleringen skulle få sin tillämpning, icke för hela året 1909, såsom Andra Kammaren beslutat, men ej heller afslås, såsom Första Kammaren beslutat, utan tillämpas på halfva året 1909, i båda kamrarne sympatierna äro verkligen ganska allmänna. Nu är det emellertid så, att icke en reservant i utskottet lär ha rätt att komma fram med ett sammanjämningsförslag, ja, en reservant i utskottet har naturligtvis full rätt att uttala sin mening, men icke att framkalla något beslut af kamrarne, då därå icke anses kunna framställas proposition. Men jag har emellertid, då förhållandena varit sådana, som de varit just i detta ärende, ansett det vara både min rätt och skyldighet att få till protokollet antecknadt, att jag ansett, att en sådan sammanjämnning hade kunnat och bort ske.

Jag har intet yrkande att göra.

Friherre Tamm: Jag skall be att få instämma med den siste talaren, ty hvad han yttrade är också min mening. Genom ett sådant tillvägagående, som han har tänkt sig och i reservationen framställt, skulle man dessutom vinna den förmånen, att bestämmelserna icke komme att verka retroaktivt, utan skulle endast hafva sin tillämplighet med ingången af det kvartal, som börjar näst efter det, hvarunder Riksdagen fattat ett sådant beslut. Retroaktivavgifter, som verka för en tid, som gått, äro för mig motbjudande. Men detta skulle icke blifvit fallet, om statsutskottet gått med på det af herr Billing framställda förslaget.

Herr Fränckel: Då intet yrkande här har gjorts, behöfde man ju icke från utskottet försvara de grunder, utskottet haft för sin hemställan. Men då två ärade talare här hafva ansett, att utskottet hade bort gå en annan väg, och då jag tillhör utskottets majoritet, skall jag be att få angifva skälen till att utskottet kommit till det resultat, att gemensam votering här bör ske och icke sammanjämnning.

Först och främst ligger ju frågan i den delen klar, att Första Kammaren afslog herr Thylanders motion och att Andra Kammaren har, om jag undantager första stycket i motionärens hemställan, beslutat att för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1910 under sjätte hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 580,000 kronor. Här skulle man således vara redo för sammanjämnning till ett belopp mellan noll och 580,000 kronor, det är det ena. Men det andra är, att Riksdagens sedan många år tillbaka gällande praxis är den, att då det gäller penninganslag, så vill man icke begagna sig af sammanjämnning, och jag tror för min del, att denna praxis är ganska riktig och nyttig. Ty hvart skulle det kunna leda, om sammanjämnning i fråga om anslag blefve använd? Antag, att här föreligger en kungl. proposition för ett visst ändamål och att det i denna begäres t. ex.

ett anslag på 3 miljoner kronor. Andra Kammaren önskar få siffran nedsatt till 2 miljoner och därför beslutar den kammaren att endast anvisa en miljon i förhoppning att vid en sammanjämkning beloppet skall bli 2 miljoner. Hvart skulle detta kunna leda i våra viktiga anslagsfrågor, vare sig det nu var Första eller Andra Kammaren, som beslutat det högre beloppet, om vi skulle på så sätt kunna pruta på anslagen?

Jag förstår väl, att de båda ärade talare, som yttrat sig, velat behjerta möjligheten för postverkets tjänstemän att få halfva sin gratifikation äfven under år 1909, men jag anser, att denna sak icke är af den beskaffenhet, att icke utskottet haft goda skäl att här föreslå gemensam votering.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Friherre Beck-Friis, Johan: Den siste talaren angaf såsom skäl för att utskottet här föreslagit gemensam votering, att detta är en anslagsfråga, och utan tvifvel kan man se saken så, och grundar man då sin åsikt uteslutande på hvad som är praxis i Riksdagen, bör frågan gå till gemensam votering. Den förste ärade talaren har emellertid framhållit, att grundlagen först talar om sammanjämkning och sedan om gemensam votering. Jag hade för min del mycket gärna sett, att det i detta fall hade blifvit en sammanjämkning, och för att man icke direkt skulle stöta mot den praxis, som Riksdagen följt rörande hvad som skall gå till gemensam votering, anser jag, att man skulle kunnat formulera sammanjämningsförslaget något annorlunda än herr vice talmannen gjort i sin reservation.

Den motivering jag förordat för utskottets hemställan i denna del är följande: »Då kamrarna under punkt I af statsutskottets utlåtande n:o 93 enat sig om genomförande af en lönereglering för postverkets personal, men kamrarna i fråga om punkt II stannat i skiljaktiga beslut så till vida, som Första Kammaren beslutat att löneregleringen skulle träda i tillämpning först med ingången af år 1910, under det att enligt Andra Kammarens beslut löneregleringen skulle till viss utsträckning tillämpas redan från och med 1909 års början, har utskottet ansett en sammanjämkning kunna på det sätt åvägbringas, att kamrarna, hvardera med frånträdande af sitt förut fattade beslut, medgifva, att löneregleringen må, i den af Andra Kammaren beslutade utsträckningen, tillämpas från och med den 1 nästinstundande juli.

Hade man tagit denna motivering till ett sammanjämningsförslag, hade man enligt mitt förmenande därmed tydligt visat, att det fattats likalydande beslut i fråga om punkt I i båda kamrarna och att i fråga om punkt II skillnaden hufvudsakligen låge i olika uppfattning om från hvilken dag löneregleringen borde i viss mån tillämpas. Vi hade därigenom ej behöft stöta emot Riksdagens praxis och vi hade fått en sammanjämkning, som efter min öfvertygelse varit lycklig både för Riksdagen och för postverket, lycklig för Riksdagen på den grund att de voteringar, som ägt rum i den senare punkten, i båda kamrarna gifvit så pass små majoriter, att det torde vara omöjligt att säga hur en gemensam votering kommer att utfalla, och lycklig för postverkets

*Angående
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
stater för
postverket.
(Forts.)*

*Angående
skiljaktiga
beslut i fråga
om utgifts-
stater för
postverket.
(Forts.)*

personal, därför att det icke för denna personal är likgiltigt, om den får förbättrade aflöningsförmåner ett år tidigare eller icke. För den hade det varit lyckligt, om det kunde hafva blifvit sammanjämkning som gått ut på löneförbättring under ett halft år.

Om vi erinra oss diskussionen för några dagar sedan om löftet, så sades det då, dels att postverkets tjänstemän 1909 fått löfte om löneförbättring redan under detta år, dels att intet löfte alls var gifvet, och dels medgifvo flere talare, att Riksdagens skrivelse kanske innebar ett halft löfte, då anser jag, att det varit rätt och billigt, att posttjänstemännen genom sammanjämkning nu bestämdt fått sin löneförbättring för ett halft år.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den i nu föredragna punkt föreslagna voteringspropositionen.

Punkten 3.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

*Ifrågasatt
utvidgning af
expropriationsförfarandet.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 28 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 49, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning af expropriationsförfarandet.

Lagutskottet hade till förberedande behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *Värner Rydén* väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 109, uti hvilken instämt herrar *A. C. Lindblad, Herm. Lindqvist, K. A. Borg, Ernst Blomberg, N. A:son Berg, Ernst Söderberg, O. H:son Waldén, G. A. Rundgren, C. E. Svensson, E. A. Leksell, Charles Lindley, Emil Kristensson, E. C. Kropp, Gustaf Strömberg, J. A. Wallin, Viktor Larsson, Carl Lindhagen, Bernh. Eriksson, L. J. Carlsson, Sven Persson, Sven Linders, J. Th. Johansson, H. Knut Tengdahl, Hj. Rissén, Johan Forssell, Joh. Åberg, F. W. Thorsson, A. J. Christierson, J. Hasselquist, Hj. Branting, N. Edv. Lindberg* och *Nils Persson*.

I denna motion hade hemställts, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg måtte kunna medgifvas i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark för uppförande af byggnader, afsedda för socialt, politiskt eller religiöst bruk, för folkbildnings-, nykterhets- eller sådan ekonomisk verksamhet, som omförmäles i 1 § af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, eller eljest för allmännyttig och kulturell verksamhet, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Trygger: Här föreligga flera lagutskottsbetänkanden, nämligen n:os 49, 50, 51 och 52, hvilka visa sig stå i nära samband med hvarandra, ifall man undersöker dem närmare. Och jag skall be att vid detta utlåtande n:o 49 få uttala mig något mera allmänt om hela den föreliggande frågan.

Kammaren torde eriura sig, hurusom vid 1901 års riksdag herr Lindhagen väckte en motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmakthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygden i Norrland och Dalarne. Och denna sin motion inledde han med ett citat af ett yttrande i en afhandling från medlet af 1700-talet, där det heter: »Att ehvad okunnigheten och villfarelsen må hafva att förebära, så måste jordbruket såväl i lappmarken som annorstädes anses för basis till all hushållning, som man vill skall äga bestånd och varaktighet.» I anledning af denna herr Lindhagens motion beslöt Riksdagen en skrifvelse, däri Riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes genom lagstiftnings- eller andra särskilda åtgärder den själfägande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne må kunna vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, samt, så snart ske kunde, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet. Denna utaf Riksdagen väckta fråga öfverlämnades till den s. k. Norrlandskommittén, som aflämnade sitt betänkande den 27 oktober 1904, och med anledning utaf detta kommittébetänkande antog Riksdagen år 1905 en lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning i Norrland, hvilken lag afsåg att främja jordbrukets utveckling på de ägostyckade områdena. Och därefter antog Riksdagen år 1906 den viktiga lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom. I denna 1906 års lag bestämdes det, att bolag och förening inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län samt vissa delar af Gäfleborgs och Kopparbergs län icke skulle i allmänhet få förvärfva fast egendom på landet och icke heller få förvärfva därtill hörande skog, för så vidt denna skog vore hvad man ansåg för stödskog. Och såsom stödskog för ett hemman bestämdes en areal, växlande mellan 1,500 hektar och 1,000 hektar. Däremot den till ett hemman hörande skog, som i areal öfversteg dessa siffror, skulle trävaruindustrien hafva rättighet att förvärfva, ty man ansåg, att genom lagens bestämmelser hade man gifvit jordbruket allt, hvad det rimligtvis till sitt stöd kunde begära. Redan vid riksdagen år 1907 började herr Lindhagen väcka ytterligare motioner i denna fråga. Han väckte en motion, n:o 146, angående vissa statsåtgärder för att i erforderliga fall förekomma och undanröja enskildes jordmonopol; jordmonopol är numera hans namn på den enskilda äganderätten. I denna motion yrkade han, att Riksdagen beträffande bolags jordförvärf skulle anhålla om utredning rörande bolags jordförvärf i mellersta och södra delarne af riket samt om förslag till lagstiftning häremot i öfverensstämmelse med 1906 års lagstiftning, för hvilken jag nyss redogjort. Men vidare yrkade han, att Riksdagen måtte vidtaga ändring i den vid 1906 års riksdag antagna lagen, dels så att lagen utsträcktes till att gälla hela Gäfleborgs län, dels så att antingen den skogsmark, som man år 1906 ansett, att trävaruindustrien kunde få förvärfva, därför att den icke behöfdes för

*Ifrågasatt
utvidgning af
expropriationsför-
farandet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utvidgning af
expropriationsför-
farande.*
(Forts.)

jordbruket, icke vidare skulle få förvärfvas af denna industri eller ock att, om trävaruindustrien fortfarande skulle få förvärfva dylik mark, den skulle vara skyldig att hembjuda förvärfvet till staten eller kommun, där marken vore belägen. Vidare yrkade han, att man skulle redan då utsträcka denna 1906 års lag till att gälla trakter inom mellersta och södra delarne af riket, där fara för bolagsförvärf kunde anses särskildt öfverhängande. I en sin motion, n:o 147, vid samma riksdag föreslog motionären, att Riksdagen beträffande jordbruket icke blott på bolags, utan äfven på skogsspekulanter redan förvärfvade hemman måtte dels begära undersökning rörande jordbrukets tillstånd, odlingens fortgång och arrendatorernas ställning å desamma, och dels utsträcka 1905 års lag angående ägostyckning till att äfven gälla de mellersta och södra delarne af riket, där så kunde finnas behöfligt. Lagutskottet afstyrkte så godt som samtliga dessa yrkanden, och i de punkter, där lagutskottet hade tillstyrkt motionärens förslag, blefvo dessa utaf första kammaren afslagna.

Sedermera komma vi till 1908 års riksdag. Då uppträdde andra motionärer, nämligen herr Staaff med flera. Och de föreslogo, att Riksdagen måtte utsträcka 1906 års förbudslagstiftning att gälla hela Gäfleborgs län. Likaledes anhöllo de om utredning af bolags jordförvärf i södra och mellersta delarne af riket. Herr Lindhagen motionerade om detsamma, men han ville också utsträcka den begärda utredningen till att gälla i fråga om skogsspekulanter och enskilda industriidkares jordförvärf i södra och mellersta delarne af riket. Och därjämte föreslog han en lagstiftning för att förekomma sådana förvärf samt för att upprätthålla gamla gårdar och upptagna odlingar samt bereda rum för nya bosättningar och ny odling på dylika jordägares redan förvärfvade marker inom nämnda landsdelar. Därjämte upprepade han sin motion angående ändring i 1906 års lag, så att staten eller den kommun, där den förvärfvade skogen vore belägen, skulle berättigas att lösa till sig den skogsmark, som trävaruindustrien förvärfvat och som enligt den ståndpunkt, 1906 års lag intagit, icke var behöflig för jordbrukets upprätthållande. Lagutskottet tillstyrkte förbudslagstiftningens utsträckande till Gäfleborgs län och jämväl förslaget till ändring i 3:dje paragrafen af 1906 års lag, så att lösningsrätt till skogsmark skulle tillkomma stat och kommuner, men i öfrigt afslag utskottet motionerna. Första Kammaren afslog dem jämväl i de delar, där de tillstyrkts af lagutskottet.

Därjämte ha vi att erinra oss, att vid 1908 års riksdag herr Lindhagen upptog sin redan 1907 väckta motion om expropriation af enskildes kalmarker, men denna motion, som året förut hade bifallits af Andra Kammaren, förkastades af såväl den Andra Kammaren som af den Första Kammaren. Därjämte hafva vi att märka en motion om expropriation af vattenfall, hvilken år 1908 afslogs af Första Kammaren trots lagutskottets tillstyrkan.

Vid denna riksdag föreligga åtskilliga åtskilliga motioner i förevarande frågor af följande motionärer. Herr Staaff upprepar i sin motion det förut af denna kammare förkastade förslaget om 1906 års lags utsträckning till att gälla hela Gäfleborgs län. Vidare upprepar han de förut framställda, af denna kammare förkastade förslag om ändring af 3:dje

paragrafen i 1906 års lag, så att staten och vederbörande kommun berättigas att på vissa villkor inlösa skogsmark, som trävaruindustrien förvärfvat och i 1906 års lag förklarats berättigad att förvärfva. Vidare anhåller han om utredning angående bolags jordförvärf i mellersta och södra delarne af riket. Herr Lindhagen föreslår vid denna riksdag, att man redan under nästa år skall framkomma med förbud för bolag att förvärfva fast egendom på landet i södra och mellersta delarne af riket. Herr Berggren föreslår en utredning af bolags jordförvärf inom Värmland och i afbidan därpå en provisorisk lag, som förbjuder dylikt förvärf inom Värmland. Och slutligen hafva vi herr Lindhagen, som i en sin motion, n:o 115, yrkat, att 1906 års lags förbud i fråga om förvärf af jordbruksfastighet och skog skall gälla icke blott förvärf af bolag och föreningar utan jämväl af vissa enskilda personer. Men härmed är det icke nog, utan herr Lindhagen har hemställt i en motion, n:o 112, om utredning angående frågan om koncession såsom villkor för förvärf och utnyttjande af skogar utaf större omfattning samt om en provisorisk lag om Konungens tillstånd såsom förutsättning för dylika förvärf, och i en motion, n:o 116, om skrifvelse angående en lagstiftning, hvarigenom bolag och enskilda personer, som äga skog af mera betydande omfattning, skulle åläggas att å dem införa uthålligt skogsbruk, och vidare, att expropriation må under vissa förutsättningar kunna äga rum från dylika skogskomplexer för bildande af kommunalskogor. Men han begränsar sig icke till åtgärder i fråga om skogen utan i motion n:o 112 hemställer han äfven om en utredning om koncession såsom villkor för förvärf af grufvor och torfmossar af större omfattning samt i afbidan därpå om en provisorisk lagstiftning. Till sist ha vi de väckta vattenfallsmotionerna. Herr Staafts motion går ut därpå, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i hvad mån och under hvilka villkor staten, eventuellt äfven kommunen, må erhålla rätt till expropriation af vattenfall. Friherre Palmstiernas motion slutar med den hemställan, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda i hvad mån koncessionssystemet bör tillämpas vid utbyggande af vattenfall samt anläggande af kraftstationer och kraftnät för distribution af elektrisk energi. I herr Lindhagens ofvannämnda motion n:o 112 föreslås, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, i hvad mån och under hvilka villkor i lag bör stadgas koncession för förvärf och utnyttjande öfver hufvud taget af vattenfall, samt framläggande snarast möjligt af lagförslag och i afvaktan på att denna lagstiftning kommer till stånd en provisorisk lag om att Konungens tillstånd i vissa fall erfordras för dylikt förvärf och dylikt utnyttjande samt om tillägg till förordningen om jordägares rätt öfver vattnet på hans grund i syfte att koncession för öfverbyggande af kungsådra beviljas endast för viss tid i sänder. Sedermera finnes det en motion af herr Åkerlund, som, ifall man tager den i sin naturliga enhet, just icke skulle vara så farlig, men den har af lagutskottet uppdelats i tre delar, och när man ser på hvarje del, så finner man att hvad som var ofarligt såsom ett helt är ganska betänkligt, när man på detta sätt har dissekerat upp det.

Mina herrar, granskar man innehållet i dessa sålunda väckta motioner, torde man — åtminstone är detta min uppfattning — lätt

**Ifrågasatt utvidgning af expropriationsförfarandet. (Forts.)*

*Ifrågasatt
utvidgning af
expropriationsför-
farande.*
(Forts.)

finna, huru programmet under dessa åtta år från år 1901 har blifvit förändradt, hurusom man började med den frågan, huru jordbruket i Norrland skulle kunna befrämjas i den ojämna kamp man förmenade att det förde mot trävaruindustrien, för att sedermera alldeles lämna denna först intagna ståndpunkt och öfvergå till en helt annan. Glömsk af denna industris stora betydelse för vårt land i dess helhet och för Norrlands kultur i synnerhet och icke minst för utvecklingen af dess jordbruk, har man, äfven där jordbrukets intressen icke äro i fråga, angripit densamma i dess legitima sträfvan att skaffa sig en säker tillgång till den för densamma nödvändiga råvara, i det man, såsom jag anmärkte, icke dragit i betänkande att vilja ge stat och kommun företrädesrätt att förvärfva den skog, som man ännu år 1906 ansåg helt naturligt att man borde tillerkänna trävaruindustrien. Fråga vi nu, huru man kunnat komma fram med ett dylikt förslag, ligger, såvidt jag förstår, svaret i samtliga dessa förslag, som nu framställts om förvärfsförbud, om expropriation, om koncession för förvärf, ja äfven för utnyttjande af större skogar, torfmossar och vattenfall, om uthålligt skogsbruk endast å större skogar o. s. v. Det är, såvidt jag begriper, icke vissa särskilda praktiska mål man vill vinna med dessa motioner, utan hvad man vill träffa *det är äganderätten själf*. Man börjar med att angripa de större jordkomplexen, de värdefulla vattenfallen, ty där räknar man, att försvararna skola vara färre. Därefter, sedan äganderättsprincipen en gång blifvit rubbad, tror man sig så mycket lättare kunna kasta sig mot äganderätten, när frågan rör sig om bondens hemmanslott, handtverkarens stuga eller daglönarens sparpennig. Det hela är ett utflöde af en ny grundsats för samhällslifvet: den privata äganderättens upphörande och erkännande af statens eller öfver hufvud taget det allmännas rätt att, när något dess intresse kan synas kräfvat det — och detta intresses beskaffenhet och styrka skall utan appell bedömas af de för tillfället maktägande — skjuta den enskilde åt sidan och tillskansa sig hans egendom. För tillfället nöjer man sig med att rubba förtroendet för äganderätten, att göra äganderättsutöfningen svår särskildt för de större fastighetsägarna, att genom en lättare tillgång till expropriation hota deras äganderätt.

Men dessa äro snart öfverrunna ståndpunkter. Tecken tyda på att man vill underkasta själfva de laga fången en granskning, icke i belysningen af gällande lag utan efter hvad man anser bort vara lag. Lagar, domar, intet har auktoritet inför hvad man proklamerar vara det allmänna bästa. En klar bild af det förakt man hyser för äganderätten hafva vi i nu föreliggande af herr Rydén väckta motion, där han yrkar på expropriation genom det allmännas försorg i syfte att anskaffa tomtmark för uppförande af byggnader afsedda för socialt, politiskt eller religiöst bruk eller eljest för allmännyttig verksamhet eller för kulturell verksamhet, öfver hufvud taget för allting. Äganderätten är icke skyddad, så snart staten eller en kommun anser sig böra upptaga det kraf, som uppställes af enskilde, att genom expropriation förvärfva mark på annans område.

Mina herrar, vore det nu så att det gällde att blott försvara de nuvarande ägarnas rättmätiga egendom, skulle, huru berättigadt ett sådant försvar än vore, detsamma icke för mig innebära en så ovill-

korligen tvingande nödvändighet som det nu innebär, ty samhällets väl kan berättiga ingrepp äfven i välförvärfvade rättigheter, och gränsen för det tillåtliga, gränsen för det lämpliga, den kan alltid diskuteras. Men jag har fått det intrycket, när jag tagit del af dessa motioner och af den diskussion, som förts till stöd för de däri uttalade förslagen, jag har fått det intrycket, att frågan gäller icke blott de enskilda, den gäller samhället själf. Det problem, inför hvars lösning vi nu blifvit ställda, är intet mindre än det: Skola vi rubba den rättssäkerhet, som är samhällets nödvändiga grundval, skola vi förkväfvade det enskilda intresse, som är en bland samhällsutvecklingens mäktigaste drifkrafter? Skola vi upphäfvade den fria förvärfvsverksamheten, som är all frihets urkälla? Svaret härför från denna kammare får icke vara och är icke, såvidt jag dömer rätt, tvifvelaktigt. Svaret ligger i kammarens plikt att icke böja sig för dagsvinden, den må blåsa huru stark som helst, utan fatta sitt beslut nu liksom hittills i enlighet med sin uppfattning om hvad landets väl kräver.

Jag yrkar afslag på herr Rydén's motion.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 28 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 50, i anledning af väckta motioner om dels rätt till expropriation af vattenfall, dels ock stadgande om koncession för förvärf och utnyttjande af vattenfall m. m.

*Ifrågasatt
utvidgning af
expropria-
tionsför-
farande.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.*

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra särskilda inom Andra Kammaren väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, n:is 130, 2, 16 och 112, sistnämnda motion i hvad den samma angick vattenfall.

Uti motionen n:o 130 hade herrar *Karl Staaff, Th. af Callerholm, Carl Carlsson Bonde, K. G. Karlsson, Joh. Ström, S. H. Kvarnzelius, L. Gust. Broomé, Ad. Wiklund, Ernst Beckman, D. Persson* i Tällberg, *Johan Ericsson, Fridtjuv Berg, Jakob Pettersson, Axel Schotte, J. Bromée, G. Jansson, Karl Starbäck* och *E. A. Nilson* hemställt,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och under hvilka villkor staten och eventuellt äfven kommuner kunde erhålla rätt till expropriation af vattenfall.

Uti motionen n:o 2 hade herr *E. Åkerlund* hemställt,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbete och fortast möjligt förelägga Riksdagen förslag till lagstiftning, hvarigenom ägare eller innehafvare af kraftstationer för leverans af elektrisk energi eller annan kraft mot afgift, för hvilka tillstånd meddelades att öfverbygga kungsådra, eller

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

för hvilkas anläggningar af dylikt slag kraftledningar behöfde sträckas öfver annans mark, ålades att icke debitera eller uppbära afgifter för kraftleveranser annorlunda än i enlighet med för sådana afgifter af Konungen för vissa år åt gången fastställda taxor samt att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, som kunde blifva utfärdade för kraftstationernas skötande på ett för allmänheten betryggande sätt.

Uti motionen n:o 16 hade friherre *Erik Palmstierna*, med instämmande, i hvad anginge motionens syfte, af herrar *Frithiof Söderbergh*, *Gust. Sandström*, *Värner Rydén*, *Axel Schotte*, *Carl Lindhagen* och *A. Åkerman*, hemställt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, i hvad mån koncessionssystemet borde tillämpas vid utbyggande af vattenfall samt anläggande af kraftstationer och kraftnät för distribution af elektrisk energi.

I motionen n:o 112 i dess nu förevarande del hade herr *Carl Lindhagen m. fl.* hemställt, att Riksdagen ville:

A) hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, i hvad mån och under hvilka villkor genom lag borde stadgas *koncession* för förvärf och utnyttjande af vattenfall, samt framläggande snarast möjligt af det lagförslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda;

B) i afvaktan på nämnda lagstiftning för sin del antaga provisoriskt

1:o) en lag om att Konungens tillstånd i vissa fall erfordrades i angifna afseende;

2:o) särskildt ett tillägg till förordningen om jordägares rätt öfver vattnet å hans grund i syfte att koncession för öfverbyggande af kungsådra beviljades endast för viss tid i sänder.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt:

1:o) att Riksdagen, med anledning af herr *Staafts m. fl.* ifrågasatt motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och under hvilka villkor staten och eventuellt äfven kommuner kunde erhålla rätt till expropriation af vattenfall;

2:o) att det i herr *Lindhagens m. fl.* förevarande motion under A) gjorda yrkande, såvidt det afsåge koncession såsom villkor för förvärf af vattenfall, äfvensom de i samma motion likaledes under A) samt i friherre *Palmstiernas* ifrågasatt motion gjorda yrkanden, i hvad desamma afsåge koncession såsom villkor för utnyttjande af vattenfall annorledes än genom den där af frambragta kraftens distribution, ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att Riksdagen, med anledning af de i herr *Åkerlunds* och friherre *Palmstiernas* omförmälda motioner samt i herr *Lindhagens m. fl.* motion under A) gjorda yrkanden, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida koncession borde i vidare mån än för närvarande vore förhållandet fordras såsom villkor för rätt till distribution af energi, frambragt af vattenkraft;

4:o) att Riksdagen, med anledning af ofvan under 3:o nämnda yrkanden, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i hvad mån i samband med meddelande af koncession å kraftledning, afsedda för distribution af elektrisk energi, som frambragts af vattenkraft, visst pris borde bestämmas för den framförda kraftens begagnande och eventuellt äfven andra villkor uppställas för behörigt tillgodeoseende af konsumenternas och det allmännas intressen;

5:o) att Riksdagen, med anledning af herr Åkerlunds motion, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, huruvida vid koncession för distribuering af elektrisk energi, frambragt annorledes än af vattenkraft, samt eventuellt jämväl vid distribuering af annan kraft äfvensom vid meddelande af tillstånd till öfverbyggande af kungsådra föreskrift borde lämnas om visst sådant pris, som afsåges under 4:o här ofvan, samt bestämmelser i öfrigt meddelas till tryggande af allmänhetens och konsumenternas rätt;

6:o) att det i herr Lindhagens m. fl. motion under B) 2) gjorda yrkande om särskildt tillägg till förordningen om jordägares rätt öfver vattnet å hans grund i syfte, att koncession för öfverbyggande af kungsådra beviljades endast för viss tid i sänder, icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd; samt

7:o) att det i herr Lindhagens m. fl. motion under B) 1) gjorda yrkande om provisorisk lagstiftning ej heller måtte, för så vidt anginge vattenfall, till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten 1.

Vid nu föredragna punkt hade reservationer afgifvits af bland andra: dels herrar *Trygger, Ridderbjelke, Magnuson, von Baumgarten* och *Åkerlund*, hvilka likväl ej däri framlagt sin åsikt;

dels ock herrar *Åkenstam, Fahlén* och *Gezelius*, hvilka hemställt, att Riksdagen, med anledning af herr Staaffs m. fl. ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och under hvilka villkor rätt till förvärf genom expropriation kunde utsträckas att gälla vattenfall, där så pröfvades för tillgodeoseende af allmänt behof nödigt.

Herr af Ekenstam: Efter det utmärkta anförande, som vi nyss hört, är det förvisso en ganska kinkig uppgift att komma med lösbrutna delar af det program, som den siste ärade talaren så grundligt och lyckligt genomkritiserat. Emellertid är det min afsikt att söka med några ord visa, att den tanke, jag i min reservation framlagt, icke alls ingår såsom en integrerande del i den stora omstörtning af samfundsförhållandena, som här nyss berördes af talaren. Jag har nämligen fattat saken så, att denna brist i vår nuvarande expropriationsförfattning icke skulle hafva funnits till, därest vid det tillfälle, då denna författning tillkom, samma förhållanden existerat som nu. Därför, då vi konstatera, att i närvarande ögonblick tidsomständigheterna och utvecklingen befinna sig på helt annan ståndpunkt, än hvad de gjorde då expropriationslagen kom till, och då vi tillika med full trygghet kunna konstatera, att hade lagstiftarne i det ögonblick,

*Ifrågasatt
-ätt till
expropriation af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

då nu gällande expropriationslag skrefs, haft tillfälle att öfverblicka den tingens ordning, som just nu är för handen, är det alldeles otvifvelaktigt, att i denna författning intagits bestämmelsen, att under vissa omständigheter eller rättare sagdt under de omständigheter, som i allmänhet omtalas i denna författning, äfven vattenfall hade kunnat vara underkastade expropriation. Med den rättstillämpning, som varit gällande under den gångna tiden, har man velat påstå, att så icke är förhållandet. Då därför nu i Riksdagen framkommit en motion, som visserligen är vida mer omfattande åtminstone i afseende å motivering och hänsyftning, har jag dock icke kunnat ställa mig blind för att detta bestämda syfte dock är något, som den praktiske lagstiftaren måste beakta, att nämligen i den författning vi redan hafva eller i den på samma grunder byggda, som kan komma fram, dock blir intaget, att för allmänt behof vattenfall må kunna exproprieras.

Nu kommer det utan tvifvel att mot denna ståndpunkt invändas, att Kungl. Maj:t redan tillsatt en kommitté för att taga om hand just expropriationsförordningen och därmed sammanhängande ärenden. Det är sant, men likväl är det enligt min uppfattning icke så oriktigt att ändå skriva i detta ämne, och jag får säga, att om jag i allmänhet är emot aflåtandet af skrivelser till Kungl. Maj:t, så synes det mig i detta fall vara mindre olämpligt än vanligt, ty just den omständigheten, att en kommitté redan sitter, torde bevisa, att en sådan skrivelse icke skulle gifva upphof till någon ny kommitté, utan endast för den redan tillsatta påpeka, att detta ämne just är något, som man hoppas måtte ingå bland de arbeten, den nu förehar. Till äfventyrs kan man säga, att detta faller af sig själf, och att kommittén ändå komme att upptaga saken till behandling. Jag vet icke, hur den kommer att göra, och om så skulle vara, att den redan tänkt på att komma med en lösning i den riktning jag afser, är ju ingen skada skedd genom denna skrivelsets aflåtande. Men skulle den till äfventyrs icke hafva tänkt sig att komma med något sådant, får jag säga, att det skulle vara ganska snöpligt, om, då den nya förordningen, det nya förslaget till expropriationsförfattning framkommer, detta område icke medtagits. I sådant fall vore en skrivelse ett lyckligt påpekande för kommittén af hvad Riksdagen tänker och önskar i ämnet.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den afgifna reservationen vid den nu föredragna punkten.

Herr Håkanson, Ernst: Såsom af utskottets betänkande framgår och såsom äfven föregående talare antydt, har Kungl. Maj:t den 20 mars 1908 förordnat en kommitté att verkställa revision af expropriationslagstiftningen och därvid särskildt till behandling upptaga frågan om utsträckt tillämpning af expropriationsinstitutet äfvensom att i öfrigt efter verkställd utredning afgifva de förslag, hvartill särskilda hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar rörande expropriation kunde föranleda. Då jag är ordförande i denna kommitté, har jag ansett mig böra säga några ord i föreliggande fråga.

Kommittén har under sitt arbete tagit kännedom om icke allenast de framställningar, som blifvit till densamma öfverlämnade, utan äfven om sådana i Riksdagen väckta motioner, som icke föranledt någon

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.*

(Forts.)

Riksdagens skrivelse eller något Riksdagens beslut. Äfven dessa motioner och framställningar har kommittén tänkt gifva allt det beaktande, kommittén anser möjligt. Kommitténs arbete har nu så framskridit, att jag tror mig kunna säga, att dess betänkande skall föreligga färdigt åtminstone vid årets slut. Jag föreställer mig då, att det vore lämpligast, att Riksdagen icke genom någon skrivelse eller uttalande bunde sig på förhand, utan afvaktade den proposition, som i anledning af kommitténs betänkande antagligen kommer att aflätas till Riksdagen. Om i denna proposition all den rätt till expropriation icke beaktas, som Riksdagen skulle kunna anse önskelig, kan det ju lätt hjälpas genom motioner.

Hvad beträffar föreliggande punkt af utlåtandet, så förefaller ju det däri gjorda uttalandet icke vidare farligt, men af motiveringen till motionen framgår emellertid, att saken är af mycket stor räckvidd. Det gäller här icke blott expropriation för allmänt gagn eller för allmänt ändamål, utan det gäller att tillämpa sådant förfarande för att, såsom motionären har tänkt sig, på något sätt främja hushållningen med våra vattenfall eller reglera priset på vattenkraft. Jag föreställer mig således, att det vore ganska betänkligt, om kammaren bunde sig vid ett sådant uttalande som det af lagutskottet i denna punkt tillstyrkta.

Hvad däremot beträffar den af herr af Ekenstam med flera afgifna reservationen i denna punkt, är den nog ganska ofarlig. Jag har emellertid den uppfattningen, att hvad reservanterna därmed vilja vinna kan ernås redan under nuvarande förhållanden, med gällande lagstiftning, och att en lagändring därför icke är påkallad. Vi hafva redan i kommittén resonerat om denna sak och kommit till den uppfattning, att expropriation af vattenfall för statens behof icke vore möjlig. Hvad beträffar det, som kan vara föremål för expropriation, är det jord och lägenheter, och då vattenfall på särskilda ställen i lagen likställas med »lägenhet», så torde häraf följa, att vattenfall kan anses utgöra föremål för expropriation. Hvad beträffar det i gällande expropriationsförrättning förekommande uttrycket »dylikt allmänt behof», så har ganska många gånger därät gifvits en mera extensiv tolkning än som skulle erfordras för medgifvande af expropriation af vattenfall för erhallande af drifkraft till någon statens järnväg.

Den af reservanterna förordade skrifvelsen anser jag således visserligen icke vidare betänklig, men jag finner den vara öfverflödig. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka afslag såväl på utskottets hemställan i denna punkt som den af herr af Ekenstam med flera därvid afgifna reservationen.

Herr Gezelius: Den siste ärade talaren förmodade, att ett bifall till den af herr af Ekenstam med flera afgifna reservationen i föreliggande fråga af tvenne skäl skulle vara onödig. Dels toge den nu arbetande expropriationskommittén alla möjliga projekt i ämnet under öfvervägande, oafsedt hvilka uttalanden som af Riksdagen gjordes. Det vore därför skäl i att afbida denna kommittés arbeten och en därpå och, såsom det ville synas att den föregående talaren beräknade, utslutande därpå grundad kungl. proposition i ärendet. Vidare förmenade

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

den siste ärade talaren, att ett bifall till reservationen vore onödigt äfven af den anledning, att nu gällande lagstiftning redan uppfyllde, hvad man med en lagändring i reservationens syfte afsåg att vinna.

Jag ber då få säga, att jag tror icke det kan anses vara alldeles likgiltigt, hvilka uttalanden vare sig af Riksdagen i dess helhet eller af de särskilda kamrarne göras i en inom Riksdagen väckt fråga af så eminent stor betydelse som den föreliggande öfver hufvud taget är. Jag tror icke, att det ens skulle vara praktiskt klokt, att Riksdagen eller särskildt Första Kammaren ställde sig fullständigt utanför diskussionen, då inom Riksdagen och bland vissa politiskt intresserade kretsar det bedrifves ett så intensivt arbete för att föra fram vissa nya idéer och för att rikta in lagstiftningens utveckling i detta ämne på helt andra banor än de nuvarande. Redan från den synpunkten, att hvarje kammare har en bestämd plikt att enligt sin öfvertygelse söka medverka till rättens och rättsuppfattningens utveckling, synes det mig vara själfklart, att kammaren icke bör ställa sig utanför frågan ens i dess nuvarande skede. Jag tror till och med, att från åtskilliga synpunkter det vore lämpligare, om det kunde gifvas såväl kommittén som Kungl. Maj:ts regering någon ledning för deras uppfattning angående Riksdagens och eventuellt de särskilda kamrarnes närvarande ståndpunkt i frågan.

Det andra skälet var, att för lagens utveckling i angifven riktning det skulle vara onödigt att aflåta en skrivelse — det är ju här icke fråga om annat än en utredning — därför att redan gällande lag uppfyllde hvad man afsåg att vinna. Däremot vill jag blott erinra, att 1907 års riksdagsskrivelse, som finnes åberopad i såväl utskottets betänkande som i den af mig särskildt afgifna motivering, bygger helt och hållet på den förutsättningen, att expropriation icke vore möjlig att ernå ens för utmål till vattenfall. Det är därför förslaget om en skrivelse kommit till, och från denna uppfattning har därvid icke vare sig inom utskottet eller i Riksdagen uttalats någon skiljaktig mening. Vid det förhållandet måste väl antagas, att Riksdagen själf hade den uppfattning, att en lagändring vore nödvändig, om man ville vinna att genom expropriation förvärfva vattenfall såsom sådant. Det är sagdt, att vattenfall komma under begreppet lägenhet och därmed under expropriationslagen, men om man utgår från, såsom konstateradt, att undantag finnas från den allmänna grundsatsen att med äganderätten till stränderna följer äganderätt till vattnet, synes mig, att man näppeligen skulle kunna kategoriskt förmena, att vattenfall, som egentligen endast representera vattenkraft, falla under begreppet lägenhet. Detta torde emellertid icke vara afgörande för frågan, huruvida lagstiftningen i sin nuvarande form ger möjlighet till expropriation för tillgodoseende af det allmännas behof af vattenkraft. Expropriationsförordningens första paragraf talar om och pointerar uttryckligen, att expropriationsförfarandet kan äga rum för vissa allmänna behof, men tillägget »dylikt allmänt behof» visar, att lagen icke afser att tillgodose *hvarje* allmänt behof. Nu tyckes det mig vara alldeles påtagligt, att denna motion, som framlagts vid denna riksdag och är en återupprepning af den gamla, har vunnit stor anslutning äfven bland kretsar i Andra Kammaren, där man, såsom jag för min del är all-

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.*

(Forts.)

deles öfvertygad, icke är beredd att gå så långt, som den förste ärade talaren antydde det vara fara värdt att i detta fall förvänta. Det enda, som kan förklara, hvarför denna motion kunnat vinna sådan anslutning från dessa kretsar, är, att motionens motivering är skrifven så oklart, att den kan tolkas af den ene si och den andre så. Är det då äfven från denna synpunkt klokt, att kammaren ställer sig utanför och genom ett rent afslag låta denna oklarhet få fortfara och utnyttjas så kraftigt som verkligen skett?

Såsom herrarne nogsamnt erinra sig, har motionen väckts genom det liberala samlingspartiets förtroenderåd, och därigenom har den äsatts en viss politisk hallstämpel. Jag finner det därför naturligt, om åtskilliga af kammarens ledamöter känna sig mer tveksamma att ingå i en närmare pröfning af densamma, men jag tror för min del, att det vore klokt att taga ut hvad man finner beaktansvärdt i förslaget och söka leda lagstiftningen fram på den väg, som man anser en naturlig och tidsenlig utveckling af densamma böra gå.

Af dessa skäl ber jag få yrka bifall till herr af Ekenstams reservation.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt yrkats: 1:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr af Ekenstam m. fl. vid föreliggande punkt afgifna reservation, och 2:o att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som nyssnämnda yrkande.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare i enlighet med berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Beträffande utskottets hemställan i föreliggande punkt hade reservation afgifvits af herrar *Trygger, af Ekenstam, Fahlén, Ridderbjelke, Magnuson, von Baumgarten, Gezelius* och *Nyström*, hvilka likväl ej däri antydtt sin mening.

Herr Magnuson: Jag ber att i fråga om nu föredragna 3:dje punkten äfven få yttra mig om de följande punkterna 4 och 5, då de stå i så nära samband med punkt 3.

Utskottets majoritet har synbarligen hyst en viss farhåga att i sin begäran om utredning ej få med alla upptänkliga fall, hvarunder, såsom orden lyda i motiveringen, *vattenkraftens distribuering* kan förut sättas äga rum, och följden har blifvit, att de specialiserade fallen snart sagdt trängas om platserna med hvarandra.

*Ifrågasatt
rätt till
expropriation af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

Trots detta synes en viss oklarhet dock råda, särskildt beträffande punkt 3 i fråga om hvad som åsyftas och hvad utskottsmajoriteten verkligen velat. Läser man motiveringen, så föranledes man tro, att utskottet i främsta rummet haft sin uppmärksamhet riktad på den omständigheten, att *under jorden framdragna* elektriska ledningar f. n. icke äro underkastade några koncessionsbestämmelser. Det heter nämligen på sidan 25 i betänkandet:

»Någon sådan fara ansåg man ej föreligga i fråga om *under jorden framdragna ledningar*. Beträffande sådana ledningar synas emellertid samma intressen, som, oafsedt faran, föranledt fordran på koncession, böra föranleda till sådan. Anser man det vara ett behof för det allmänna att kunna reglerande ingripa vid frågan om den elektriska energiens distribuering, lärer detta behof i allmänhet göra sig gällande oberoende af själfva det yttre medlet därför.»

Men öfvergår man därpå att studera själfva klämman i betänkandet, alltså punkt 3, så står där, att utredningen bör omfatta någonting mycket vidlyftigare, eller »distribution af energi, frambragt af vattenkraft», således ej blott elektrisk energi, utan hvarje annan upptänklig energi, som kan med vattenkraft anbringas. Men mot att begränsa en sådan utredning som här begäres att endast omfatta energi, *frambragt af vattenkraft*, torde med fog kunna användas samma skäl, som utskottet i fråga om de underjordiska ledningarne använt, eller att en koncession i fråga om distribuerad energi väl bör vara oberoende af om denna energi alstrats med vatten- eller ångkraft eller med gasmaskin m. m.

I fråga om punkt 4, där utredning begäres, huruvida *visst pris* bör bestämmas för den framförda kraftens begagnande, har jag tillåtit mig i utskottet påvisa, att en sådan begäran redan innefattas i den skrifvelse, som Riksdagen år 1907 aflät till Kungl. Maj:t, och att således en ny skrifvelse är absolut onödig. Till bestyrkande häraf tillåter jag mig hänvisa till Teknisk Tidskrift för den 6 febr. 1909, däri finnas intagna tvenne svar till kommerskollegium just med anledning af förenämnda riksdagsskrifvelse, det ena från Sv. teknologföreningens afdelning för elektroteknik och det andra från Svenska elektricitetsverksföreningen. Teknologföreningen skrifver bland annat följande:

»Det torde under sådana förhållanden vara lämpligt att i korthet skärskåda verkan af de bestämmelser, som medfölja ett utsträckt koncessionsförfarande, och då i Riksdagens skrifvelse särskildt de bestämmelser, som äro gällande i England, tagits som exempel, synes lämpligt undersöka, huruvida förhållandena i Sverige äro sådana, att liknande bestämmelser med fördel skulle kunna här tillämpas.

Det bör då först ihågkommas, att flertalet större elektriska anläggningar här i landet drifvas medelst vattenkraft, och att därigenom möjligheten att för en kraftanläggning bestämma ett visst angifvet afsättningsområde naturligen måste lida betydande inskränkingar. I England, där kraftstationerna så godt som uteslutande drifvas med ångkraft, är det af naturliga skäl möjligt att fördela kraftstationerna på lämpligt sätt och tilldela kraftstationerna ett afrundadt afsättningsområde, hvartill äfven kommer att kraftstationens storlek kan utvecklas, i den mån konsumtionen det kräfver. På grund af de likartade för-

hållanden, som i England råda inom ett dylikt område, låter det sig också göra att utan några större svårigheter fastställa ett maximalpris för dessa kraftstationer. I Sverige åter, där i regel vattenkraft användes, bestämmes kraftstationens läge af vattenfallets läge, kraftstationens storlek likaledes af vattenfallets storlek, och då härtill kommer att på vissa trakter flera vattenfall ofta förekomma i närheten af hvarandra, under det att stora sträckor sakna all tillgång till vattenkraft, inses lätt, att en uppdelning i distributionsdistrikt i de flesta fall skulle möta stora svårigheter. Härtill kommer, att man för att vinna ett ekonomiskt godt resultat med de dyrbara vattenkraftanläggningarna är hänvisad till att snarast möjligt skaffa kraftstationen en stor afsättning. Kapitalet, som erfordras för ett vattenfalls utbyggande, måste nämligen redan från början nedläggas på en vattenkraftanläggning, då däremot vid en ångcentral anläggningen och det härefter erforderliga kapitalet successivt kan utvidgas. De ekonomiska förhållandena göra det därför till en nödvändighet, att man har fria händer med afseende på ledningarnas utsträckning till platser, där större konsumtion är att förvänta. Om en dylik station tillmättes ett begränsadt område, där den endast i mån af ökad behof af elektrisk energi kunde vinna ökad afsättning, skulle det mycket ofta vara liktydigt med att för lång tid göra kraftstationen till en orentabel affär. Kraftens öfverförande på långa afstånd verkar naturligtvis högst afsevärdt till dess fördyrande, och ställer sig af detta skäl enhetstariff inom en vattenkraftstations distributionsområde olämplig. Fastställandet af maximaltariffer skulle därför i många fall antingen medföra den verkan att hämma anläggandet af långa kraftöfverföringar eller ock, om tariffen tillmättes tillräckligt hög, vara utan reel betydelse, liksom den äfven skulle kunna verka hindrande i afseende på utnyttjandet af vattenfall, som kräfe dyrbara anläggningskostnader.»

Teknologföreningen sammanfattar sitt slutomdöme på följande sätt:

»På grund af ofvan antydda med koncessionsförfarandet sammanhängande olägenheter vill afdelningen framhålla önskvärdenheten af att man söker vinna det åtrådda säkerställandet af större afnämares intressen på ett eller annat sätt än genom koncessionsförfarandet, så mycket mer som en bestämd benägenhet förefinnes att därvid fastslå en mängd tekniska bestämmelser och få till stånd en enhetlighet, som med vårt lands stora utsträckning och våra skiftande befolkningförhållanden och däraf betingade behof af teknisk anpassningsförmåga skulle ställa hinder i vägen för ett rationellt utnyttjande af naturtillgångarna. Afdelningen får därför som sin åsikt framhålla, att frågan bör begränsas till att endast omfatta säkerställandet af leverans af af-talad elektrisk energi och uttalar den förhoppningen, att detta måtte kunna ske på annan väg än koncessionsvägen.»

I tämligen nära öfverensstämmelse med detta svar har äfven Svenska elektricitetsverksföreningen uttalat sig.

Öfvergår jag nu till punkt 5 af utskottets betänkande, finnas där tre fall uppräknade, hvarvid maximaltariffer i enlighet med mom. 4 föreslås att komma under ompröfning och utredning. Först ifrågasättes, huruvida ej en sådan maximaltariff skall bestämmas, då distribuerad elektrisk energi frambragts annorledes än genom vattenkraft,

*Ifrågasatt
rätt till
expropriation af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

vidare jämväl om den bör bestämmas vid distribution af annan kraft, äfvensom då den kommer till stånd genom öfverbyggnad af kungsådra. Det första fallet kan jag i herr Åkerlunds motion hvarken finna omnämndt i motiveringen eller i klämman; det andra fallet torde sakna all praktisk betydelse, och i det tredje ligger hufvudvikten på en inblandning i saken af frågan om kungsådras öfverbyggande. Beträffande sådant tillstånd synes det mig oegentligt, såsom jag också i reservationen framhållit, att anläggningar för kraftdistribution skulle i fråga om kungsådras öfverbyggande förknippas med andra villkor än som vid vattenkraftsanläggningar i öfrigt böra förekomma.

Jag har därför icke ansett mig böra biträda någondera af herrar Åkerlunds, Palmstiernas eller Lindhagens yrkanden i dessa frågor och inskränker mig nu till att yrka afslag på punkt 3.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att beträffande föreliggande punkt annat yrkande ej fram-
ställt, än att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 4.

Beträffande utskottets hemställan i nu föredragna och nästföljande punkt hade reservationer afgifvits

1:o af herrar *Trygger, Ridderbjelke, Nyström* och *von Baumgarten*, utan framläggande af sin mening;

2:o af herr *Fahlén*, som med instämmande af herrar *af Ekenstam* och *Gezelius* anförde:

»Då det af herr Åkerlund väckta förslaget synt mig förtjänt af beaktande och närmare undersökning, har jag ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, med anledning af herr Åkerlunds motion, ville hos Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida vid koncession å elektriska kraftledningar visst maximipris bör bestämmas för den framförda kraftens begagnande»; samt

3:o af herr *Magnuson*, som yttrat:

»I skrifvelse af den 28 maj 1907 till Kungl. Maj:t har Riksdagen redan anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, på hvilket sätt betryggande garantier för kontraktensligt utnyttjande af elektrisk energi skulle kunna genom lagstiftning eller eljest beredas afnämare af sådan energi m. m.

Då, såsom jag äfven inom utskottet anförde, sådan utredning redan är af Kungl. Maj:t igångsatt; då distribuering af annan kraft än elektrisk för närvarande icke torde hafva någon praktisk betydelse; då slutligen tillstånd till öfverbyggande af kungsådra synes mig icke böra vid fråga om anläggningar för kraftdistribution förknippas med andra villkor än som vid vattenkraftsanläggningar i öfrigt böra förekomma, har jag ansett, att herr Åkerlunds motion n:o 2, friherre Palmstiernas

motion n:o 16 och herr Lindhagens m. fl. motion n:o 112 äfven i nu ifragavarande punkter icke böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Fahlén: Den rad af motioner, som behandlas i föreliggande betänkande, omfattar en hel mängd uppslag och innehåller en massa projekt, hvilkas hela räckvidd är svår att öfverskåda åtminstone för den, som icke är fackman på detta område. Det synes mig uppenbart i hvarje fall, att, när det gäller att tillämpa statens ostridiga rättighet att inom vissa gränser reglera den enskilda företagsamheten i fråga om tillgodogörande af landets naturtillgångar, ett sådant reglerande måste ske med sådan försiktighet, att man icke skadar de stora intressen, som härvidlag äro i fråga. Den enskilda företagsamheten synes mig, särskildt då det gäller våra vattenfall, vara den häfstång, som vi hafva att lita till för att i en icke alltför långt aflägsen framtid få dem nyttiggjorda för den enskilde och det allmänna. Emellertid vet man ju, hurusom elektro-tekniken går framåt med starka steg. Särskildt i fråga om den elektriska kraftöfverföringen hafva vi sett, huru vetenskapen och tekniken öfvervunnit den ena svårigheten efter den andra. Nu har dels staten genom en särskild lag år 1902 medgifvit expropriation för framdragande af elektriska ledningar för vissa ändamål och dels vidare Riksdagen år 1907 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse rörande rätt till expropriation för anläggande af kraftstationer och dammfästen m. m. Det kan icke nekas, att enskilda anläggare hafva genom dessa statens åtgärder blifvit i mycket afsevärd grad gynnade. Klart är också, att, då sådana fördelar tilldelas den enskilde, det är nödvändigt att reglera förhållandena så, att desamma icke af den gynnade på ett obehörigt sätt utnyttjas. Det kan icke, synes det mig, vara annat än skäligt, att vissa bestämmelser göras, som kunna förebygga ett sådant missförhållande. Jag kan tänka mig ett exempel, att en kommun har förvärfvat ett vattenfall och utbyggt detta för sina egna ändamål. Detta har kostat kommunen många och stora utgifter, och för att kunna sköta sina finanser är kommunen ovillkorligt hänvisad till vissa inkomster af denna anläggning. Antager man nu, att ett elektriskt bolag eller en enskild kraftproducent i närheten, som förfogar öfver en långt större kraftkälla, med stöd af honom meddelad rätt att framdraga elektrisk ledning framdrager den elektriska kraften intill samhället och underbjuder samhället vid upplåtande af elektrisk kraft, för att sedermera på behaglig tid höja sina taxor, kan man utan att behöfva anses framkonstruera ett exempel lätt tänka sig, huru stora och afsevärda olägenheter detta skulle medföra för den nyss nämnda kommunen. För att förebygga sådant förhållande har jag vid behandlingen af dessa ärenden ansett, att det uppslag, som gifvits af herr Åkerlund, skulle vara värdt att närmare beaktas.

Nu kan det invändas och har invändts, att det skulle vara mycket svart att bestämma maximitariffer för leverans af elektrisk kraft, och det är ju möjligt. På den frågan kan jag icke inlåta mig. Därför hafva också jag och mina medreservanter i den skrifvelse vi hemställt om yttrat oss så försiktigt, att vi endast begära, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida det skulle anses vara möjligt eller lämpligt att vid beviljande af koncession fastställa vissa maximitariffer.

*Frågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

Endast så långt hafva vi velat gå, men jag pointerar ytterligare, att naturligtvis ett sådant reglerande måste ske så försiktigt, att icke den enskilda företagsamheten på något sätt skadas eller kränkes i sin rätt till skälig ersättning för sina nedlagda kostnader och vinst på sitt för företaget använda kapital. Vi veta alla, att en ytterst ringa del af vår vattenkraft har tagits i anspråk för nyttig verksamhet, och under sådana förhållanden är det klart, att ingrepp, som skulle verka för starkt på den enskilda företagsamheten, skulle kunna komma att betänkligt hämna sig. Dock tviflar jag icke på att de bestämmelser, som eventuellt skulle komma att utfärdas i det syfte reservationen innehåller, skulle kunna afpassas så, att de å ena sidan förhindrade, att de storartade privilegier, som tilldelas den enskilde producenten, på orätt sätt utnyttjas, och å andra sidan icke åsidosatte den enskildes behöriga anspråk på trygghet i och vinst af sitt företag.

Af de skäl jag anført ber jag att få yrka bifall till den af mig afgifna reservationen.

Herr Håkanson, Edvin: Jag har begärt ordet, emedan jag i denna fråga är af en annan mening än den föregående talaren och motionären. Jag frågar: Föreligga här verkligen sådana förhållanden, att det är ett oafvisligt behof, att staten här skall ingripa reglerande mellan enskilda medlemmar af samhället? Jag tror icke det. Men jag tror, att den fruktan, som motionären har uttalat, att landets vatten-tillgångar skulle öfvergå i trusters händer, är oberättigad. Jag tror, att den farhågan är helt och hållet uppkonstruerad.

Vi hafva i vårt land enligt uppskattning omkring 4,000,000 hästkrafter i våra vattenfall. Af dessa torde i närvarande stund högst omkring 400,000 vara utbyggda, och därvid ingår då statens anläggning vid Trollhättan med 80,000 hästkrafter, och cirka 40,000 komma på sex större kraftleverantörer. Större delen af den öfriga vattenkraften är i sådana händer, där vattenkraften användes för eget behof.

Jag vill påpeka för herrarne, hvilka ofantliga svårigheter det skulle stöta på att bestämma priset. Här har framkastats af motionären ett förslag, att man skulle grunda priset på anläggningens dyrhet och på den risk, som ägaren af en kraftstation löper. Dessa kraftstationer eller rättare sagdt den elektriska kraft, som uttages från kraftstationerna, ställer sig så väsentligt olika i afseende å priset. Det, som i första rummet har inflytande på kraftpriset, är hvad man fått betala för vattenfallet. Sedan tillkomma utbyggnadskostnaderna. Dessa variera betydligt på olika ställen, och för mig har det af framstående fackman uppgifvits, att variationen lär sträcka sig från 150 kronor upp mot 1,000 kronor per hästkraft. Tydligt är häraf, att man bör åtminstone icke kunna fastställa något enhetligt pris, utan på sin höjd gå till väga på det sättet, att priset fastställles för hvarje kraftleverantör särskildt. Nu har motionären också sagt, att, utom hänsynen till hvad kraftanläggningen kostar, hänsyn också borde tagas till den risk, som vattenverksägaren löper. Jag vet icke hvad han menar här med ordet *risk*. Menar han den risk, som hvarje affärsman löper, då han kastar sig på ett företag, eller menar han den särskilda risk, som vattenverksägaren löper. Vi hafva talrika exempel på att en vattenverksägare

löper en helt annan risk med sin anläggning än en vanlig affärsman. I min hemort har det inträffat, att en damm har instörtat strax efter det anläggningen satts i gång, i dessa dagar har en stor olycka ägt rum vid Alby karbidfabrik. Man skulle ju möjligen kunna säga, att det är den byggandes fel, att det gått så. Det känner jag icke till och vill icke göra mig till domare öfver huru det byggts vid dessa vattenfall. Men vi hafva ett land, som brukar kallas den obegränsade grundlighetens land, och där har man äfven sett exempel på att vattenbyggnader icke stått sig, då en svår flod kommer på. Jag tror, att det är ungefär två månader sedan jag läste i tidningarna, att under en våldsamt öfversvämning af Fulda landfästet till en järnvägsbro underminerats, med den påföljd att hela bron störtade in. Och det är klart, att sådant ras lika väl kan inträffa vid en dammbyggnad eller vid en kraftkanal.

Sedan ha af motionären gjorts jämförelser med järnvägarna, men jag frågar verkligen här: Kan man jämföra beroendet af järnvägarna med det beroende, i hvilket den kraftförbrukande allmänheten skulle komma till en kraftstation? Järnvägen är man beroende af, i hvilken del af landet man än bor. Om man tänker sig en trafikant i Luleå, som vill skicka en vara till en liten station vid en privat järnväg i Västergötland eller Småland, så är han direkt beroende utom af alla mellanliggande linjer äfven af *den* järnvägen. Kraftförbrukaren är endast beroende af en viss kraftstation och har dessutom möjlighet att på annat sätt skaffa sig billig drifkraft. Jag vet icke heller, hvad det är för lockande i att göra jämförelser med järnvägarna eller att söka bringa in dessa affärsföretag i samma läge som järnvägarna. Jag tror, att det vore ett ganska dåligt exempel att följa.

Nu har motionären framställt sitt förslag för *näringslivets befrämjande*. Jag har icke hört, att någon framställning från näringslivets representanter kommit, att staten skulle på detta sätt blanda sig in i de enskildes angelägenheter, utan snarare tvärtom.

En talare har redan här berört, att elektricitetsverksföreningen och Svenska teknologföreningen yttrat sig, när 1907 års skrifvelse till dem remitterades från kommerskollegium. Jag ber att här endast få tillägga, att om elektricitetsverksföreningen kan det möjligen sägas, att den i detta fall endast representerar producenterna, men om teknologföreningen kan det sägas, att den i lika eminent grad representerar konsumenterna som producenterna.

Herr Åkerlund har i sin motion såsom villkor för att få öfverbygga kungsådra föreslagit, att särskildt pris skulle åsättas den elektriska kraft, som frambringas vid en dylik kraftstation. Om man skulle följa honom härvidlag, skulle man komma i ganska egendomliga förhållanden. Det är ju i allmänhet så, att en flod under sitt lopp till hafvet på vissa sträckor anses hafva kungsådra, och på andra ställen har det icke lyckats att visa, att det finnes kungsådra. En del floder, som upprinna i det inre af landet och under sitt lopp i hafvet gå genom de forna danska provinserna, hafva icke kungsådra i den del af floden, som ligger inom det forna danska området. Det skulle således kunna inträffa, att två närbelägna krafstationer i samma flod

*Ifrågasatt
rätt till
expropriation af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt till
expropria-
tion af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

skulle komma att få upprättas under alldeles olika villkor. nota bene om hänsyn tages till kungsådras befintlighet eller obefintlighet.

Om näringslivet vill jag vidare säga, att jag anser utbyggande af vattenfall alldeles afgjort vara ett uttryck för näringslivet, både indirekt och direkt. Många få sysselsättning därvid och af stor betydelse är sådant arbete för leverantörer af materiel, cement, turbiner och elektriska maskiner med mera.

Nu menar man, att det icke är så farligt, om staten ingriper reglerande på detta område, emedan förhållandet är så exceptionellt. Jag har en helt annan mening. Jag tror, att, om staten gör början med att reglera priset mellan producenter och konsumenter i detta särskilda fall, det icke kommer att dröja länge, förrän man kommer med förslag att utsträcka detta förfarande. Och i första rummet skulle väl då turen komma till de konsumenter af vattenkraft, som fått den till det af staten reglerade priset. Man skulle uppsätta den fordran på dem, att de skulle tillhandahålla allmänheten sina produkter efter visst pris.

Jag kan icke finna annat, än att detta förslag är både obehöfligt och onyttigt, och därför tillåter jag mig yrka afslag på såväl utskottets hemställan som herr Fahléns reservation.

Herr Magnuson: Med anledning af det yttrande herr Fahlén hade anhåller jag få påpeka, att i hans reservation talas om att man skulle begära utredning, huruvida vid koncession å elektriska kraftledningar visst *maximipris* borde bestämmas för den framförda kraftens begagnande, men såvidt jag förstod herr Fahlén rätt, anförde han exempel på hur det skulle komma att gå, om en kommun inrättat sig för att anskaffa elektrisk kraft, men sedermera någon komme och vållade kommunen afbräck genom att utbjuda billigare elektrisk kraft, men i så fall förefaller det mig, att det snarare behöfde bestämmas ett *minimipris* än ett *maximipris*, såsom det står i reservationen.

Jag har tillåtit mig att äfven i fråga om punkt 4 hänvisa till den skrifvelse, som Riksdagen redan år 1907 aflät, och då denna skrifvelse är mycket mer omfattande, emedan den talar om utredning angående utnyttjande af elektrisk energi i allmänhet, men här i alla dessa motioner endast talas om elektrisk energi, frambragt genom vattenkraft, har jag för min del ansett, att det är onödigt att besvära Kungl. Maj:t med ytterligare skrifvelse i ämnet, då, såsom jag nyss tog mig friheten påpeka, af tekniska föreningar på begäran af kommerskollegium redan lämnats utlåtanden, däri äfven beröres frågan om *maximipris* och *tariffpris*. Jag anhåller därför att få yrka afslag på punkt 4.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats:

1:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Fahlén* vid punkten afgifna reservation, och

2:o) att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som nyssnämnda yrkande.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare jämlikt nyssnämnda båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
rätt till
expropriation af
vattenfall
m. m.
(Forts.)*

Punkten 5.

Herr Magnuson: I anslutning till hvad jag förut i fråga om punkt 3 och 4 yttrat anhåller jag om afslag äfven på punkt 5.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt endast yrkats, att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 6.

Herr Richert: Herr Lindhagen åsyftar i sin motion vissa förändringar i vår vattenlagstiftning. Att denna är föråldrad och ofullständig, är ett känt faktum, och landet väntar med otålighet en ny vattenkraftslag. Kungl. Maj:t har tillsatt den s. k. vattenrättskommittén, som om några månader skall framlägga förslag till ny lag. Under sådana förhållanden synes det mig, som om Riksdagen borde afvakta lagförslaget och icke genom skrifvelse till Kungl. Maj:t begära nya utredningar, som endast skulle föranleda oreda i behandlingen och uppskof med ärendets afgörande. Jag ber därför att få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till det nu pågående sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 51, i anledning af väckta motioner om dels stadgande af koncession för förvärf och utnyttjande af skogar af större omfattning m. m., dels ock lagstiftning angående skyldighet för

ägare till skogar af större omfattning att å dem införa uthålligt skogsbruk m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 28 och 30 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 52, i anledning af väckta motioner om utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 m. m.

förening att förvärfva fast egendom Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen n:o 127, af herr *Karl Staaff* m. fl., n:o 113, af herr *Carl Lindhagen*, n:o 94, af herr *C. J. Berggren* m. fl., samt n:o 115, af herr *Carl Lindhagen* m. fl.

I den af herr *Staaff* m. fl. väckta motionen hade hemställts,

1:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att densamma komme att vinna tillämpning för hela Gäfveborgs län;

2:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till nyssnämnda lag, att, då aftal om förvärfv enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden vore belägen, berättigades på vissa villkor inlösa densamma; samt

3:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kunde låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärfv i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas.

Herr *Lindhagen* hade i motionen n:o 113 hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa Riksdag af förslag till lag rörande förbud för bolag och förening att i vissa fall förvärfva fast egendom på landet äfven i södra och mellersta delarne af riket.

Herr *Berggren* m. fl. hade i sin motion, n:o 94, anhållit,

1. att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t så snart ske kunde låta verkställa utredning angående omfattningen af bolags jordförvärfv inom Värmlands län och vidtaga de åtgärder, som med anledning af denna utredning kunde föranledas, samt

2. att Riksdagen för sin del ville antaga ändrad lydelse af lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom i syfte att lagen måtte vinna tillämpning äfven i Värmlands län, intill dess den i föregående punkt omnämnda utredning verkställt och Riksdagen och Kungl. Maj:t funnit lämpligt att i saken annorlunda besluta.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt

1:o att det i punkt 2 af herr Staaffs m. fl. förevarande motion gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o att Riksdagen, med anledning af det i punkt 1 af herr Staaffs m. fl. öfvermålade motion gjorda yrkande, måtte för sin del antaga följande

*Frågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfva
fast egendom.
(Forts.)*

Lag

om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906.

Häri genom förordnas, att 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Bolag eller förening må ej i andra fall än nedan stadgas förvärfva fast egendom å landet inom Nedan-Siljans, Ofvan-Siljans eller Västerdals fogderi eller Envikens eller Svärdsjö socken i Kopparbergs län eller inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län.

Å fastighet i köping eller å annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, äger denna lag ej tillämpning.

3 §.

Bolag eller förening må förvärfva den del af ett hemmans af-rösningsjord med impedimenter, hvilken i den ordning 5 § stadgar pröfvas ej vara att hänföra till stödskog eller odlingsområde enligt hvad nedan sägs; skolande hvad sålunda förvärfvas från hemmanet afskiljas genom jordafsöndring.

Till *stödskog* skall hänföras:

a) inom de norrländska länen så mycken till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark, som på hemmanet belöper efter en areal för helt mantal af:

1,500 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen samt inom Frostvikens, Hotagens, Offerdals, Kalls, Åre, Undersåkers, Storsjö, Tännäs, Hede, Vemdalens, Klöfsjö, Linsells och Lillherdals socknar i Jämtlands län;

1,200 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker nedom odlingsgränsen samt inom Muonionalusta, Pajala, Tärendö och Korpilombolo socknar i förstnämnda län; samt

1,000 hektar inom de öfriga delarna af Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län äfvensom inom Västernorrlands och Gäfleborgs län; skolande, då fråga är om hemman, hvars skattetal understiger ett

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom. (Forts.)

åttondels mantal, den sålunda bestämda arealen höjas med en fjärdedel, dock ej till mera än hvad på ett åttondels mantal belöper;

b) inom de i 1 § nämnda delar af Kopparbergs län hvad vid verkställdt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog.

Till *odlingsområde* skola hänföras till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande af själfständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

3:o) att Riksdagen, med anledning af de i punkt 1 af herr Bergrens m. fl. omförmälda motion, i herr Lindhagens motion n:o 113 och i herr Staafts m. fl. förenämnda motion punkt 3 gjorda yrkanden, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarne af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning må påkallas;

4:o) att Riksdagen, med anledning af det i punkt 2 af herr Bergrens m. fl. ifrågavarande motion gjorda yrkande, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom inom Värmlands län.

1 §.

Bolag eller förening må inom Värmlands län icke förvärfva fast egendom å landet, hvarest den för städerna gällande ordning för bebyggande ej skall iakttagas, såvida icke Konungen för visst fall därtill lämnat tillstånd.

Hvad sålunda är stadgadt, gälle dock ej i fråga om fastighet, som hufvudsakligen är afsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller utgör stenbrott, grus- eller bergtag, torfmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

2 §.

Har aftal om förvärf, hvarom ofvan nämnts, tillkommit utan Konungens samtycke, där sådant enligt denna lag erfordras, vare aftalet ogildt.

3 §.

Med bolag afses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som drifver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening afses i denna lag allenast förening för ekonomisk verksamhet, hvilken icke drifver rörelse, som nyss sagts.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet och skall gälla tills vidare intill den 1 september 1912.

5:o) att herr Lindhagens m. fl. omförmälda motion n:o 115 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Vid nu föredragna punkt hade reservation afgifvits dels af herrar *Trygger, Rudebeck, af Ekenstam, Ridderbjelke, Magnuson* och *Gezelius*, utan framläggande af deras åsikt;

dels ock af herr *Bergendahl*.

Herr Magnuson: Såsom redan i början af diskussionen om dessa motioner angående bolags jordförvärf m. m. påvisats, har nu 3 år å rad denna motion blifvit väckt och de båda sista åren, om jag ej misstager mig, blifvit uppsatt som programpunkt af Andra Kammarrens största parti efter att ursprungligen hafva framförts af herr Lindhagen. Första Kammaren har förut för sin del bestämdt sagt ifrån, att förbudslagen af 1906 ännu varit för kort tid i verksamhet för att man på grund af vunnen erfarenhet skulle kunna hämta skäl för utvidgning af dess giltighetsområde. Låt vara, att, som det i fjol påpekades, bolagens jordförvärf inom en eller annan socken utanför lagens nuvarande tillämpningsområde ökats, tror jag detta ej vara något fullgiltigt skäl, hvarför lagen, på sätt nu begäres, skall omfatta *hela* provinsen Gestrkland. Såsom byråchefen Kinberg, tillika medlem af Norrlandskommittén, i fjol erinrade i denna kammare, bedrifvas i Gestrkland industri och jordbruk i långt större omfattning än i den norra delen af länet, i följd hvaraf, hvad Gestrkland beträffar, något behof af förbudslagens tillämpning icke gerna kan förefinnas. Emellertid torde några siffror, utvisande förhållandet emellan åker och odlad jord samt ägovidden i dess helhet inom de nordliga länen, i detta fall vara belysande. Åker och odlad jord utgöra i procent af hela ägovidden för Norrbottens län 0,3 procent, för Västerbottens län 1,5 procent, för Jämtlands län 1,2 procent, för Västernorrlands län 3,3 procent, för Kopparbergs län 3,6 procent, och för de socknar af Gäfleborgs län, som lagen för närvarande omfattar, är denna procent 1,8 procent. Öfvergår man sedan till Gäfleborgs län, träffar man där på följande siffror: för Hälsingland utgör procenten 5, för provinsen Gestrkland 8, för Gäfleborgs län i dess helhet 5,7, under det att den i hela riket utgör 9 procent.

Ser man vidare på hvad som här har begärts, om lagen skulle gälla äfven för Gäfleborgs län eller att såsom stödskog skulle afsättas minst 1,000 hektar och undersöker med anledning af den officiella statistiken, huru många hektar skogbärande marker komma på mantalet inom nämnda län, befinnes detta vara ej mer än 675 hektar. Det synes sålunda tydligt, att, när man äfven vill tillämpa denna lag på Gäfleborgs län och som ett oefftergiftigt villkor fordrar, att, innan

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfa
fast egendom.*

(Forts.)

bolag får från ett hemman förvärfva någon del däraf, så skola först 1,000 hektar afsättas till stödskog, så har man icke alls närmare undersökt, huruvida för helt mantal det finns så mycken stödskog i Gäfleborgs län för detta ändamål. Då nu, som sagdt, den industriidkande och jordbruksidkande befolkningen uti södra delen af Gäfleborgs län icke är i behof af något sådant skydd för sin existens och sin utkomst, som med 1906 års förbudslag afses, åtminstone ej i samma grad som i det öfriga Norrland kan vara förhållandet, ber jag att på denna grund och i likhet med hvad jag gjorde i fjol få yrka afslag å utskottets hemställan under punkt 2:o.

Herr Fahlén: Då frågan om en lag om förbud för bolag och föreningar att förvärfa fastighet i de norra delarna af riket förelåg vid 1906 års riksdag, yttrade jag, att jag ansåg, att det syftemål, som man afsåg att befrämja med den ifrågasatta lagstiftningen, vore i hög grad beaktansvärdt, men att jag vore tveksam, huruvida det sätt, som man då valt för att afhjälpa olägenheterna, var det rätta. Jag tillät mig också framhålla åtskilliga betänkligheter, som jag hyste rörande lämpligheten af den då i frågasatta lagen. Den föreslagna lagen blef emellertid af Riksdagens båda kamrar antagen, äfven i denna kammare utan votering. De principiella betänkligheter, som man kan hysa mot en lagstiftning af denna art, synas mig hafva genom detta Riksdagens beslut blifvit fullkomligt häfda, och då man nu skall behandla frågan om lagens utsträckning till Gäfleborgs län på sätt som också föreslagits af Norrlandskommittén eller åtminstone af vissa dess medlemmar, synes mig denna principfråga icke längre böra tagas med i räkningen.

Sedan den omnämnda lagen blifvit införd och begynt verka inom sitt område, har ju förflutit så lång tid, att man torde kunna någorlunda öfverskåda verkningarna af densamma. Jag måste då säga, att vissa af de betänkligheter, som jag hyste rörande denna lagstiftning, nog blifvit af erfarenheten bekräftade, men å andra sidan måste jag också erkänna, att många af de farhågor, som jag tillät mig framhålla, icke blifvit i den mån bekräftade som man ansåg sig kunna antaga, och jag tror, att man näppeligen skall nu påträffa någon allmän ovilja mot denna lag i de delar af Norrland, där den haft tillämpning. Jag tror icke heller, att man skall kunna någonstädes förspörja, att röster höjts för upphäfvande af denna lagstiftning; detta är åtminstone den erfarenhet, som jag har kunnat förvärfva mig om densamma.

Nu blef som bekant lagstiftningen begränsad att omfatta allenast vissa socknar inom Gäfleborgs län i likhet med Norrlandskommitténs majoritets förslag. Som skäl för denna begränsning anfördes i kommitténs betänkande hufvudsakligen den omständigheten, att dessa särskilda socknar företedde en »typiskt norrländsk karaktär». Jag är icke riktigt på det klara med hvad man menat, då man velat utmärka just dessa socknar såsom särskildt typiska. Af de siffror, som framkommit i motionerna och som jämväl återfinnas delvis i Norrlandskommitténs betänkande, synes man icke kunna draga någon annan slutsats, än att förhållandena i åtminstone åtskilliga af Gäfleborgs läns socknar, de där icke beröras af lagen, äro ganska liknande

dem, som återfinnas uti de socknar, som lyda under lagen. I motionerna framhålles särskildt Ljusdals socken, där bolagens jordförvärf under tiden från år 1895 till år 1900 ökats från 12,2 procent till 41,1 procent af hela mantalet. Ser man på förhållandena enligt den sista femårsberättelsen, finner man, att denna ökning jämväl fortgått under den senaste femårsperioden med omkring 20 procent, d. v. s. att bolagens förvärf under denna tid ökats från 38 till i rundt tal 48 mantal. Hvad beträffar hela Gäfleborgs län, visar förvärfsoökningen där under perioden 1900—1905 en stegring från 317 till 481 mantal en ökning af ungefär 34 procent. Procenttalen äro visserligen något olika inom länets olika delar samt något högre inom Hälsingland än inom Gestrkland, men i allt fall synes mig, att de siffror, som nu föreligga dels enligt de sista femårsberättelserna från Konungens befallningshafvande, dels enligt Norrlandskommitténs betänkande, icke föranleda till annan logisk slutsats, än att det är fullkomligt lika befogadt att låta lagen tillämpas på länet i dess helhet som på de under lagen lagda socknarna.

Skulle man tala om det förhållande, som den siste ärade talaren framhöll, nämligen att jordbruket är förhärskande i vissa socknar och skogsarealen där jämförelsevis liten, så återfinnas precis samma förhållanden i en hel del af det öfriga Norrlands socknar, t. ex. i Västerbottens och Västernorrlands läns kuststräckor, och där skall man säkerligen påträffa fall, där skogsarealen är mindre per mantal än de af honom omnämnda.

Jag har icke alltsedan lagens första antagande kunnat finna annat, än att den begränsning, som då skedde, var i hög grad godtycklig, och inför de siffror, som framlagts såväl uti officiella handlingar som också vid utskottets behandling af detta ärende, har jag icke kunnat komma till annat resultat, än att det är riktigt och väl motiveradt att biträda det förslag, som föreligger om lagens utsträckning, så mycket mer som jag anser, att, om man skall hafva lagen gällande för vissa landsdelar, det torde vara lämpligt, att området för lagens giltighet begränsas till vissa län och ej till vissa socknar inom desamma; detta senare är en specialisering, som jag för min del tycker går väl långt. Denna uppfattning vinner ock stöd af Konungens befallningshafvandes i Gäfleborgs län utlåtande rörande Norrlandskommitténs förslag.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hägglund: Då frågan angående förbudslagstiftningens tillämpning öfver hela Gäfleborgs län vid sistlidne års riksdag förelåg till behandling i denna kammare, hade jag förmånen att få uttala min mening. Min ställning till frågan är i dag densamma som då. Jag anser förslaget nyttigt, rättvist och önskvärdt. Man kan ur principiell synpunkt hafva olika uppfattning om lagens verkningar — om de äro goda eller mindre goda — men sedan Riksdagen och regeringen antagit lagen för att sätta en damm mot bolagens jordförvärf och sedan Riksdagen och regeringen ansett nödigt att på detta sätt skydda och bevara jordbruksnäringen i Norrland och de själfägande jordbrukarne, kan jag icke finna annat än att det är med rättvisa och billighet

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom.
(Forts.)

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
forening att
förvärfva
fast egendom.
(Forts.)*

öfverensstämmande, att lagen skall gälla på alla ställen, där förhållandena äro ungefärligen desamma. Norrlandskommittén har visserligen sagt, att endast vissa socknar i Gäfleborgs län hafva den karaktär, att de böra träffas af lagen, andra åter skulle vara af en annan egenskap och sålunda icke behöfva hafva denna lag sig pålagd. Den som i någon mån har studerat förhållandena i Gäfleborgs län och särskildt förhållandena utefter den norrländska kusten allt upp till Haparanda, den vet mer än väl att skillnaden mellan kustsocknarna i Ångermanland, Medelpad och Västerbotten, ja, ända upp till Haparanda och kustsocknarna i södra delen af Gäfleborgs län är mycket ringa. Det är ju också för att hindra bolagens jordförvärf som lagen är tillkommen, och under många år hafva bolagens jordförvärf ägt rum till mycken stor omfattning på många håll i de socknar inom Gäfleborgs län, hvilka nu äro från lagen undantagna, ja, till ännu större omfattning där nere än hvad förhållandet varit exempelvis i Medelpad och Ångermanland. I sistnämnda landskap gäller lagen, men i Gäfleborgs län uti dess helhet gäller den som bekant icke. Likhet inför lagen är en hörnsten, som man icke bör rubba: Äro bolagen förbjudna att förvärfva egendom i Norrbotten för att där bevara bondeklassen, är det lika nödvändigt att bolagen förbjudas att förvärfva jordbruk i hela Gäfleborgs län, om nämligen samma förhållande där är rådande, eller att den jordbrukande klassen genom bolagens jordförvärf förminskas och att jordbruksnäringen störes. Konungens befallningshafvande i Gäfleborgs län har också i afgifvet utlåtande varmt förordat, att förbudslagen skulle gälla hela länet, och Andra Kammarens ledamöter från detta län, såväl höger- som vänstermän, hafva gång efter annan enhälligt begärt, att denna lag skulle få äga giltighet inom länet i dess helhet. Detta synes mig vara ett förhållande, som man bör beakta, och att detta icke är en tillfällig dagströmning, såsom en ärad talare här framhållit, framgår väl bäst af just dessa nu påpekade förhållanden. Vill man skydda och bevara jordbrukandeklassen däruppe, bör man icke öka det område, som handhafves af »den döda handen»; detta är ett faktum som erkännes jämväl af dem, hvilka i Norrland särskildt träffats af den ifrågavarande lagstiftningen. Jag är visserligen ingen beundrare af alla dessa moderna förslag, som framläggas inom Riksdagen och som komma från ett visst håll i medkammaren, men jag kan icke neka till att jag anser denna lag, ehuru densamma har sitt upphof från samma håll, vara nödvändig och nyttig och därför tillåter jag mig att instämma uti det yrkande, som här blifvit gjordt af herr Fahlén, eller om bifall till 2:dra punkten af utskottets föreliggande betänkande.

Herr Jonsson: Det är alldeles riktigt hvad som af de tvenne nyss föregående talarne anförts, att äfven i öfriga delar af Gäfleborgs län bolagens förvärf af jordegendom under de senare åren ökats utöfver hvad förut ägt rum, och ur den synpunkten skulle man ju icke hafva så mycket att invända mot hvad utskottet här föreslagit. Emellertid kan jag icke underlåta att framställa några reflexioner öfver, hvarför, om det är nödigt att utsträcka lagen till hela Gäfleborgs län, man skall stanna där. Det förefinnes kommuner och delar af län öfverallt

i landet, hvilka delvis äro jämnställda med Gäfleborgs län, och när förslag om en skrifvelse här föreligger, åsyftande utredning i hvad mån en utsträckning af lagens giltighet skulle kunna vara på sin plats, förstår jag icke, hvarför man nu skall taga det här partiella steget och låta lagen gälla för blott vissa trakter i vårt land såsom nu Gäfleborgs län och Värmland. Man har här åberopat det motiv, som torde hafva legat till grund för Norrlandskommitténs förslag om att endast vissa kommuner inom Gäfleborgs och Kopparbergs län skulle omfattas af lagen, hvaremot öfriga delar ej skulle beröras af densamma. Jag tror, att hvad som upplästes af herr Fahlén beträffande kommunerna i Gäfleborgs län är riktigt från kommitténs synpunkt, men sakligt är det knappast rätt, utan gränsen eller normen för huruvida eller hvilka kommuner, som skola beröras af denna lagstiftning eller icke, har uppenbarligen varit den skogsareal per mantal som förefunnits inom de olika kommunerna, och om man följer den tankegången, finner man snart att det varit goda skäl för att sönderdela länet på sätt som skett. De kommuner, som nu höra under lagen, hafva en skogsareal per mantal räknadt från 1,100 ända upp till närmare 60,000 hektar per mantal. Denna senare höga siffra väl beroende på att en stor kronopark ligger inom kommunen. När man då sammanställer detta med den af herr Lindhagen föreslagna areal af stödskog, som för ett jordbruk ansetts nödig, skall man finna, att just den omständigheten af kommittén ansetts vara af betydelse, att skogsarealen skulle hafva varit så stor, att utöfver stödskogen något skulle kunna få säljas, om skogen vore aflägsen från det öfriga hemmanet samt svår för jordägaren själf att sköta och bevaka. Ser jag nu efter, huru det är med dessa skogsvidder per mantal inom öfriga kommuner, när man räknar ifrån de kommuner, som nu ligga under lagen, så befinner, att den areal per mantal, som för öfrigt finnes inom kommunerna och fogderierna, utgör lägst 430 hektar per mantal, det är i norra Hälsingland, samt högst i Gästriklands fogderi med 600 hektar per mantal. Man finner således, att den gräns, som kommittén uppdragit, haft ett visst samband med det arealbelopp af stödskog som stipulerats. Om man nu utvidgar eller sträcker ut tillämpningen af lagen men icke gör några ändringar i afseende på stödskogen, kommer man därhän, att om nu ett hemman — och det är rätt ofta fallet — har en långt aflägst belägen skog på en 2 à 3 mil från hembygden, hvilken skog således är ytterligt svår att kunna rätt sköta och bevaka i följd af dess aflägsna läge, skulle af en sådan skog ingenting kunna få afyttras, därför att stödskogens arealbelopp enligt denna lag är så fixerad, att det icke här skulle finnas ett spår att därutöfver realisera.

Af dessa omständigheter, och ehuru jag icke kan neka att det finnes vissa skäl för att lagen äfven borde omfatta hela Gäfleborgs län, har jag dock kommit till den uppfattningen, att det riktigaste vore att man låte en undersökning anställas icke allenast rörande förhållandena inom nämnda två län utan rörande förhållandena i riket i öfrigt, huruvida i åtskilliga fall en utsträckning af förbudslagen med öfriga ändringar, som måste blifva en följd häraf beträffande stödskogens areal, kan anses lämplig.

På dessa skäl anser jag mig böra förena mig med herr Magnuson uti hans afslagsyrkande.

Ifrågan att utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfa
fast egendom.*
(Forts.)

Herr Östberg, Johan: Det skäl, som åberopats till förmån för den s. k. norrlandslagstiftningen, har varit och är jordbruksnäringens upprätthållande. Man har sagt, att denna lagstiftning vidtagits för jordbruket och den jordbruksidkande befolkningens vidmakthållande i Norrland.

Om nu denna lagstiftning, som ju alla erkänna vara ett tveeggadt svärd, är nyttig och behöflig för det egentliga Norrlands jordbruk, så följer ju icke däraf med nödvändighet, att den är erforderlig äfven för det jordbruk, som idkas i Gäfleborgs län, ty Norrland är, som vi alla veta, en högst omfattande landsdel. Förhållandena i de norra delarna af Norrland kunna icke jämföras med dem i de södra delarna af Norrland, och Gäfleborgs län är till den del, hvarom nu är fråga eller den sydligare delen, helt olika det egentliga Norrland. I Gestrikland och södra Hälsingland äro förhållandena närmast jämförliga med förhållandena i norra Uppland, delvis Småland, Västmanland och Närke m. fl. sydligare provinser.

En talare sade, att förhållandena utefter norrländska kusten vore skäligen lika hela vägen, men jag vågar, med den kannedom jag äger om förhållandena i södra delen af Gäfleborgs län, bestrida detta. Jordbruket i denna del af länet har sedan gammalt varit i händerna på ett fullt själfständigt bondestånd, hvilket på grund af de stora och goda afsättningsförhållandena, som den betydande industrien däruppe bereder jordbrukarne, skött sin jord så, att jag tror att jordbruket i Gäfleborgs län kan fullständigt täfla med jordbruket på hvilken annan trakt af vårt land som helst, och man har till och med hört, att skåningar, som varit uppe i dessa trakter, högeligen förvånats öfver den höga kultur, som jordbruket där intager, och öfver jordbrukets skötsel i allmänhet — det skötes för öfrigt icke af herremän utan af själfägande bönder.

Till skydd för denna jordbrukande befolkning behöfver icke norrlandslagen utsträckas öfver hela Gäfleborgs län. Man bör, då denna undantagslag erkännes vara framkallad endast af särskilda förhållanden, betänka sig, innan man utsträcker den utöfver dess egentliga område. Skall den emellertid utsträckas öfver dessa trakter i Gäfleborgs län, bör den på samma gång komma att gälla hela vårt land. Det finnes intet giltigt skäl hvarför den skulle sträckas ut öfver dessa delar, men icke gälla t. ex. Småland, hvarest förhållandena nog mera påkalla en norrlandslagstiftning än i dessa sydligare delar af Gäfleborgs län.

Icke heller erfordras denna lagstiftning ur den synpunkten att man skulle kunna påbörda de skogsägande bolagen i den landsända, hvarom nu är fråga, att deras skogar skötas sämre än den jordbrukande befolkningens skogar. Efter den erfarenhet jag varit i tillfälle förvärfa, skulle man snarare kunna säga, att förhållandet är tvärtom, att småböndernas skogar i allmänhet äro mycket starkt medtagna, under det att sågverksbolagen, hvilka naturligtvis i sitt intresse drifva en ganska intensiv skogskultur, i regel vårda sina skogar på ett annat och mera tillfredsställande sätt.

Den jordbrukande befolkningen i södra Hälsingland och Gästrikland tillhör vårt lands kanske mest själfständiga befolkning, och för

att skydda den behöfves visst icke en sådan lagstiftning som den här ifrågasatta vidtagas, en lagstiftning som innebär i många fall en orättvisa och hindrar det fria förvärfvet och den fria afyttringsrätten.

Jag ber att med instämmande i herr Magnusons yrkande få yrka afslag å utskottets hemställan.

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Herr Hägglund: Den siste ärade talaren framhöll med kraft, att Gäfleborgs län icke vore att hänföra till Norrland, utan att dess karaktär vore att jämställa med de sydligare delarne af vårt land. Jag vågar inlägga en bestämd gensaga mot detta yttrande. Jag tror mig känna orterna lika väl som den ärade talaren, och jag påstår, att exempelvis sådana stora socknar som Delsbo, Järfsjö, Ljusdal, Bergsjö och Bollnäs icke hafva någon annan natur än t. ex. socknarna i Medelpad.

En ärad talare, herr Olof Jonsson, framhöll, att han trodde, att norrlandskommittén, då den förklarade, att den ansåge, att dessa ifrågasvarande socknar borde undantagas från förbudslagstiftningen, lade skogsvidden till grund. Hade så varit förhållandet, skulle naturligtvis icke dessa socknar, som jag nu nämnde, och äfven många andra i Hälsingland hafva undantagits från lagstiftningen. Många socknar inom Medelpad och Ångermanland hafva långt mindre skogstillgångar än dessa. Jag skulle kunna räkna upp ett tjugotal, som jag väl känner af personlig erfarenhet. Jag har varit där och sett förhållandena, och jag vågar påstå, att jordbruket där står lika högt som jordbruket inom de af mig nu omnämnda socknarne i Hälsingland. Jag kan sålunda icke annat än vidhålla hvad jag sagt. Är det så, att bolagens jordförvärf är till skada för jordbruket i Norrland, så är det till skada för jordbruket i Hälsingland. Ty jag räknar Hälsingland till Norrland, huru man än vill förklara, att man jämställer det med exempelvis Småland, ja, kanske till och med Skåne. Jag vidhåller, säger jag, att, om bolagens jordförvärf är skadligt i Medelpad, ja, då är det också i ännu högre grad skadligt i Hälsingland, och att bolag förvärfvat mycket stora komplex i Hälsingland, det vågar väl ingen bestrida, då t. ex. i en enda socken på 15 år — från 1885—1900 — bolag förvärfvat icke mindre än i det närmaste halfva dess areal, och detta i en af Hälsinglands största socknar. Får det fortgå på det sättet, utan att någon hämsko lägges, är det ganska säkert, att bolagen i en nära framtid äga all mark, som finnes i Hälsingland, åtminstone där det finnes någon smula skog.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes af herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af förhandlingarna, i enlighet med de under öfverläggningen förekomna yrkandena, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Beträffande denna punkt hade reservationer afgifvits

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

dels af herrar *Trygger, Rudebeck, Ridderbjelke, von Baumgarten och Magnuson*, hvilka ej antydt sin mening,
 dels af herr *Bergendahl*,
 dels af herr *Gezelius*,
 dels ock af herr *Fahlén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af herr *Berggrens* m. fl. motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, så snart ske kunde, låta verkställa utredning rörande bolags jordförvärf i Värmlands län samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas.

Herr Larsson, Knut: Då det är fråga om, att denna norrlandslag af den 4 maj 1906 skall utsträckas både till Värmland och mähända äfven till de öfriga delarne af landet — d. v. s. en undersökning skulle göras angående dess utsträckning — vill jag blott nämna, att i motsats mot de två siste talarne har jag hört af många norrländingar, att glädjen öfver norrlandslagen icke är så stor i Norrland. Man har betecknat den som en lag, som förbjuder bonden att sälja sitt hemman till den, som betalar bäst.

Hvad nu beträffar frågan om lagens utsträckande till Värmland är säkert, att utvecklingen i Värmland gått i en annan riktning än i Norrland. Redan på 1600-talet hade Värmland en hel mängd järnbruk, privilegierade på den tiden, och dessa järnbruk hade stora arealer af skog, som under årens lopp sköts med sorgfällighet. Man erinrar sig, huru ett järnbruk på den tiden fick privilegier, att dess förinnan undersöktes, om bruket själft eller kringliggande trakt hade tillräckligt kolfång, och med det sätt för skogens tillgodogörande, som då tillämpades — hyggena gjordes rena, skogen stod omkring och själfsådde — har, låt vara omedvetet, en skogskultur dock i flera århundranden bedrifvits. Och den, som känner Värmland, vet, att än i dag, då man kommer i närheten af ett bruk, äro de bästa ungskogarne att finna icke allenast på brukets mark, utan äfven på de hemman, som äro belägna intill bruket och hvarpå af ålder bedrifvits samma skogskultur.

Det är nu tredje året, tror jag, som den här motionen om norrlandslagens utsträckning till Värmland eller förbud för bolag att köpa skog i Värmland framkommer från visst håll. Jag har vändt mig till alla bolag i Värmland och framställt till dem frågorna, dels huru stora arealer de besitta, och dels huru mycket de under de sista tio åren inköpt af enskilde hemmansägare. De bolag, som nu innehafva bruken, hvilka förr ofta voro i enskildes händer, äga ungefär 20 procent af Värmlands areal, och under de tio sista åren har icke mer än 1 procent af Värmlands areal, ungefär 40,000 tunnland, öfvergått från hemmansägare till bolag, och af dessa 40,000 tunnland äro ungefär 75 procent till sitt läge begränsade af en linje, dragen vid norra ändan af Frykensjöarna samt efter norska gränsen. Där är således ytterst litet, som öfvergår i bolagens händer, och motionen är så vilseledande och så litet motiverad i denna sak, att det icke finnes en enda människa och framför allt icke en bonde i Värmland, som tänkt att få skydd af en lagstiftning från det hållet. Värmlandsbonden är en själf-

medveten person, fullt kompetent att tillvarataga sig själf och sina egna intressen, och jag är alldeles öfvertygad, att han skall betacka sig för en skyddslagstiftning från det håll, från hvilket denna nu tredje året erbjudes. Nu är det sant, att pitpropssafverkning måhända försiggår i ganska stor utsträckning i Värmland till följd af dels provinsens välbelägenhet, dess lätta utfrakter till Göteborg och dels dess goda flottleder. Men det är icke bolag, som drifva denna skogssköfving, utan det är skogsspekulanter, och skulle nu bolagen förbjudas att köpa mark i Värmland, komme de bönder, som möjligen ville sälja, att få sälja uteslutande till dessa skogsspekulanter, som totalt ödelägga skogen. Sedan skogen sålunda ödelagts, har skogsspekulanten ofta vänt sig till staten och frågat: vill ni köpa skogsmarker? Nej, har det svarats, den ligger ej intill något vårt förutvarande komplex. Om den legat intill ett bolags mark, har bolaget kanske köpt den. I hvilket syfte har det skett? Jo, bolaget har genast infört skogskultur på hemmanet och fått det i stånd igen. Skola nu därför, att bolagen skött sina marker väl och drifvit skogsbruk, bolagen straffas med att icke få köpa? Och ännu mer betyder detta straff för hemmansägarna, som, om de vilja sälja sina hemman, sedan måste vända sig till skogsspekulanter.

Nu har Värmland måhända en af de högst uppdrifna industrier i trämasse- och pappersmassebranschen, hvarför bolagen hållit tillsammans sina skogskomplex. Det är helt naturligt, att, liksom det förut var angeläget för de gamla järnbruken att hafva kolfång för sitt behof, likaså är det nu nödvändigt för cellulosafabrikerna att drifva ordentlig skogskultur, så att afverkningen på dessa marker, allteftersom de böra afverkas, kommer industrien till godo. Det ligger i deras eget intresse att på sina egna marker bedriva ordentlig skogskultur, ja, äfven att på de enskilda skogar, som ligga omkring, ordentlig skogskultur bedrivas. Jag tror, att förbudslagstiftningen bör gå i den riktningen, att skogsvårdslagar få verka så, att äfven hemmansägarnes skogar blifva fullt rationellt skötta. Jag är öfvertygad om, att ingen bonde då vill sälja sitt hemman, utan står sig på det och blir kvar därvid.

I utlåtandet har utskottet namngifvit några sockar i Värmland, som sägas vara i synnerligt hög grad i bolagens händer. Det är Sunnemo, Gustaf Adolfs och Ekshärads socknar. Ja, det är sant att bolag där äro förhärskande. Det gamla Uddeholmsbolaget har inom dessa socknar den öfvervägande arealen, nästan hela arealen i ett par af socknarna. Men där äro alla dessa stora bruk belägna, och den industri, som bolaget där bedrifvit, tror jag, att Värmland är stolt öfver, ja, jag tror att Sverige kan vara det också. Det är en storartad utveckling, som där ägt rum sedan början af 1700-talet. Där hafva vi både dessa stora järnproduktioner, hvars alster gå till utlandet och dessutom en afsevärd cellulosaindustri. Bolaget har byggt egna järnvägar ända upp bland skogarna. Och jag undrar, huru dessa socknar skulle sett ut, om bolag ej där existerat. Måhända alltihop då varit i skogssköflares händer och ingen industri där funnits. Jag finner det åtminstone ganska märkvärdigt, om det nu skall stiftas en lag, som skall hämma denna industri.

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärva
fast egendom.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfa
fast egendom.
(Forts.)*

Ett annat förhållande, som påpekas i utlåtandet, rör gränsmarken till Norge. Före unionsbristningen, före år 1905, hade ju en norsk man rätt att besitta svensk mark, lika väl som en svensk man hade rätt att besitta norsk mark, utan att man hade Kungl. Maj:ts tillstånd. Den tiden var det helt naturligt, då den norska bygden låg närmare gränsen än den svenska bygden — jag menar med afseende å kommunikationer —, att normän flyttade öfver och inköpte marker i västra delen af Värmland. Dessa marker sammanfördes sedan på få händer i Norge. Men nu har en del af dessa marker öfvergått i svensk ägo, till svenska bolag. Jag kan väl icke tro, att någon skall finna något orätt däri, att de äro i svenska händer och icke i norska.

Men, herr vice talman, det har på de två sista åren inträffat en annan sak i Värmland, som måhända kräfver uppmärksamhet och som jag tror föresväfvat motionärerna, då de på detta vis för tredje gången motionerat i denna fråga. Det är förhållandet med en stor utländsk firma, som för några år sedan slog under sig oerhörda marker i Glommendalen i Norge liksom Glommens sista stora vattenfall, Sarpsborg. Hufvudsakligast riktad mot denna firma och dess markförvärf genomref ministären Michelsen i Norge sin provisoriska markförvärfslag. Helt naturligt sökte sig firman då öfver gränsen, och som alltid under kristider var det många gynnande omständigheter, som gjorde, att en stor del af Värmlands skogsmark gick öfver i denna utländska firmas händer. Sålunda har den kommit i besittning af Klarälvens bästa vattenfall samt hela Frykenafloppets vattenkraft. Jag hör ej till dem, som tro, att det är alldeles fördömligt, att engelska penningar föras in i Sverige. Det behöfva vi nog. Men det är en undran jag har, om lagstiftningen är tillräcklig, då det är förbjudet för utländsk man att besitta svensk mark utan Kungl. Maj:ts tillstånd, men han kan besitta aktiemajoriteten i bolag, som har hur mycket mark och vattenfall som helst. Jag tror, att det måhända är den oro, som försports öfver detta, och som äfven gifvit sig uttryck i pressen, som påverkat motionärerna mest, då de velat utsträcka norrlandslagen till Värmland.

Men, mina herrar, innan jag slutar, ber jag att få uttrycka den oro och den misstämning, som kännes inom industriella kretsar och äfven inom de jordbrukande kretsarne för alla dessa motioner, som härstamma från ett håll, hvilket anser sig särskildt skickadt att bära framtiden i sitt sköte. Man trodde väl, då det ropades på samling inom Sverige, att lagstiftningsåtgärderna skulle inriktas på att utnyttja de naturliga rikedomar, de naturliga hjälpkällor, som Sverige har, att bebygga vattenfallen, där vattnet nu rinner bort, utan att lämna någon kraft, o. s. v. Men motionerna gå i en annan riktning. De endast rikta sig mot det bestående och försvåra den industri, som under oerhörda svårigheter arbetat sig fram, och jag tycker därför, att man har alla skäl att fordra, att en sådan lagstiftning afvärjes.

Jag yrkar, herr vice talman, afslag å tredje och fjärde punkterna.

Herr Bergendahl: På grund af något missförstånd har jag blifvit antecknad såsom reservant vid denna tredje punkt. Jag har icke reserverat mig däremot, utan biträdt utskottets förslag, ty jag anser, att den utredning, som utskottet i denna tredje punkt begärt, uteslutande

skall blifva till gagn. Man får därigenom ett material för frågornas riktigare bedömande, och dessa frågor skola helt visst åter och åter igenkomma. Den föregående talaren yttrade, att motionen rörande förhållandena i Värmland vore i högsta grad vilseledande. Detta förhållande gör en utredning önskvärd, så att man icke får en felaktig uppfattning af bolagens ekonomiska verksamhet. Samme talare höll en liten apologi öfver denna bolagens verksamhet i Värmland. Jag tror, att han har rätt i mycket af hvad han sagt, och det kan icke skada, att sådant efter en fullt opartisk och grundlig utredning blir för Riksdagen framlagdt. Den utredning, som här är begärd, skall, om Kungl. Maj:t får den om hand, naturligtvis omfatta icke blott omfånget af bolagens jordförvärf, utan den kommer gifvetvis att klarlägga deras ekonomiska verksamhet i allmänhet, och jag tror, att därigenom skall skingras mången missuppfattning, som nu gifvit anledning till framställningar med långt gående kraf.

I en reservation, som jag har afgifvit vid en tidigare punkt, nämligen punkt 2, har jag uttalat mina betänkligheter att vidare beträda förbudsvägen, men jag har ansett det vara lämpligt att undersöka, huruvida icke man kan på en annan väg, på ett smidigare och bättre sätt, reglera förhållanden, som helt visst påkalla uppmärksamhet och som göra så många oroliga. Då jag således, herr vice talman, anser den begärda utredningen vara till gagn, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i denna tredje punkt.

Herr Fahlén: Jag har biträdt motionären Berggrens förslag i denna punkt så till vida, att jag velat vara med om att förorda en utredning rörande förhållandena i Värmlands län. Detta har jag gjort först och främst af det skäl, som nyss anfördes af den föregående talaren, nämligen att jag tror, att det är af vikt och gagneligt, att en verklig utredning i sådana här spörsmål kommer till stånd, i stället för att man afvisar krafven på dylika utredningar. Genom att gång på gång afvisa dylika kraf inriktas man så småningom på just de åtgärder, som föreslås från ett visst håll, och det blir allt svårare att leda dessa åtgärder i annan riktning, än som ursprungligen blifvit föreslagna, ehuru andra åtgärder till förekommande af ett öppendagligt missförhållande måhända kunna vara lämpligare; med andra ord: en objektiv och verkligt opartisk utredning blir svårare och svårare att få tillstånd år från år.

Då utskottet behandlade denna fråga, förelåg för utskottet en af motionären Berggren i Andra Kammaren verkställd enquête rörande förhållandena i Värmlands län. Jag har åtskilliga anteckningar därför, men jag skall icke trötta kammaren med några siffror. Jag ber allenast att få säga, att, såvidt man kunde döma af dessa mycket vidlyftiga uppgifter, det verkligen finnes skäl för, att en utredning skall företagas. Dessutom framlades uttalanden från, enligt uppgift, framstående personer inom de olika kommunerna, som på motionärens frågor, huruvida någon fara med de öfverhandtagande bolagsförvärfven kunde anses förknippad, obetingadt svarade ja. Jag erinrar mig, att vid det tillfälle år 1906, då vi behandlade förbudslagen för Norrland, såväl från Kungl. Maj:ts sida som från enskilde talares framhölls så-

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfa
fast egendom.*
(Forts.)

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bölag och förening att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

som ett skäl, att folket ville ha det så. Det var nästan det kraftigaste skäl, som då framhölls. Jag har icke kunnat finna annat, än att man här spårar något liknande. Med detta må nu vara huru som helst, en undersökning kan i alla fall icke vara skadlig.

Den ärade talaren på Värmlandsbänken talade om åtskilliga betänkligheter, som tycktes mig mest rikta sig mot en redan nu föreslagen bestämd lag. Det kunde han göra, om han vände sig mot utskottets majoritet, men det kunde han icke göra, om han vände sig mot motionärens och min ståndpunkt. Han nämnde, att det var oro inom industrikretsar. Ja, det kan jag förstå, men att den oron betingats af att en undersökning ifrågakästas, kan jag icke förstå. Han kunde väl icke befara, att industrien skulle blifva lidande, om en försiktig, efter de industriella förhållandena väl afpassad opartisk undersökning komme till stånd. Så har ej varit fallet i de norra delarne af riket. Jag kunde i stället nästan vara färdig att säga, att i den kapplöpning, som förut ägde rum om inköp af fastigheter, norrlandslagen beredde en lättnad. Jag tror med ett ord, att, sedan restriktionen tillkommit, förhållandena reglerat sig ganska bra.

Dessutom förekommer i Värmland ett särskildt förhållande, som berörts af samme talare, nämligen att utländingar där förvärfva sig väsentligt mycket mera fastigheter, än på andra håll, och med afseende på detta förhållande kan väl ej annat än vara lämpligt att åtminstone söka få till stånd en förberedande undersökning och, i den mån sådant må anses erforderligt, söka afvända de skadliga verkningarne af sådana förvärf.

Jag ber att få yrka bifall till den af mig i denna punkt afgifna reservation.

Herr Bergström: Det har talats om fördelarne af en utredning angående förevarande förhållanden. Och det är nog många utredningar, som skulle vara både intressanta och nyttiga att få gjorda, om blott resultatet af utredningarna motsvarade omkostnaderna. Det är icke sagt, att man vid en utredning angående bolagens verksamhet i Värmland skulle komma till det resultatet.

Östra delen af provinsen i sin helhet behärskas af bolagen. Jämföra vi denna del med den västra, skola vi finna, att i den östra delen af provinsen äro skogarne bättre skötta, att denna del har en relativt tätare befolkning, och att aflöningarna där äro högre, samt att denna del af provinsen själf har skaffat sig tidsenliga kommunikationer, något som den andra delen af provinsen ej kunnat och saknar.

Det är ju alldeles gifvet, att där olika ekonomiska intressen arbeta sig fram, skall det bli strid och meningsskiljaktigheter å olika sidor, och att således icke bolagens verksamhet kan utöfvas utan klander. Men om man väger för- och nackdelar på båda sidor, tror jag, att man måste erkänna, att bolagens verksamhet varit till välsignelse.

I motionen talas om, att hela socknar tillhöra bolagen. Ja, det är nog sant, att så är förhållandet. Men huru ha dessa socknar kommit i bolagens ego? Jo, det var åtminstone delvis på den tiden, då socknarna fullständigt saknade kommunikationer, då allmoegn därför

också saknade hvarje möjlighet till bergning, och måste flytta bort, så att det uppstod ödehemman, som icke kunde få några ägare. Då erbjöds bolagen eganderätten till dessa hemman för att staten åtminstone skulle kunna från dem erhålla sin skatt.

Här har ock talats om faran af, att utländskt kapital kommit att på sista tiden placeras i bolag i Värmland. Jag tror, att man kan se äfven den saken ur en annan synpunkt, än den som här blifvit framhållen. Det bolag, som nu förstärkts med engelska kapital, hade genom forcering af den industri, hvarigenom det tänkt på ett förmånligare sätt tillgodogöra sig markernas produktion, kommit i ett svagt ekonomiskt läge och till följd af den kris, som tillstött, skulle det måhända ha varit fara för, att bolaget icke kunnat uppehålla sin rörelse. Men häraf skulle följden hafva blifvit arbetslöshet, och detta skulle äfven hafva medfört att de naturprodukter, som bolaget skolat använda för sin rörelse, icke blifvit tagna i anspråk, hvilket åter i sin ordning skulle ha förorsakat prisförändringar. Om nu de engelska penningar, som kommit in i bolaget, varit rent af hvad man kallar »jobbarpenningar», skulle man ju kunnat ha skäl att hysa betänkligheter. Men såvidt jag hört, är det industrifolk, som här är intresserad, och industrifolk, som står på höjden af utveckling inom den industri, hvarom fråga är, och som har verkstäder i världens olika delar och i sina verkstäder äro försedda med de bästa maskiner, samt där tillgodogöra sig materialet genom de förmånligaste arbetsmetoder. Och det kan icke förutsättas annat, än att det är deras mening att äfven här i Sverige utöfva industri och icke endast att beröfva oss våra råvaror. Men om detta senare dock skulle visa sig vara meningen, anser jag, att det gifves medel att på lagstiftningsväg förhindra det. Komma de att här i landet utöfva industri, hvilket väl får förutsättas vara det sannolikaste, är det säkert, att de med det läge, hvori de befinna sig, komme att höja industrien i vårt land, närmast till nytta för industrien i Värmland, men jämväl till nytta för industrien i hela landet. Och i och med detsamma som industrien höjes, höjas också de öfriga värdena. Bolaget utöfvar således ett gagnande inflytande. Är nu detta förhållandet, tror jag icke, att man kan förneka, att det kan ha fördelar med sig, att det engelska kapitalet kommit in i landet, och att detta således icke är i alla afseenden klandervärdt.

Jag ber att få yrka afslag.

Herr Gezelius: Vid den nu föreliggande punkten har jag låtit anteckna min reservation utan att angifva hvad jag därmed åsyftar. Jag ber därför att få påkalla kammarens uppmärksamhet ett ögonblick för ett par synpunkter jag haft.

En af de föregående talarne gaf uttryck åt den mycket naturliga oro, som stora kretsar i vårt land gifvetvis hysa för osäkerheten på det här föreliggande lagstiftningsområdet. Denna oro finner jag vara berättigad. Men vill man söka dämpa eller kanske taga bort denna oro, vet jag icke något bättre medel än att skaffa sig de vapen, med hvilka man kan vara förvissad om att kunna nedslå hvad man är orolig för skola komma såsom en attack. Är det så, att det icke finnes fog för någon särskild norrlandslagstiftning vare sig för Värmland eller för

*Ifrågasatt
utviägning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfa
fast egendom.*
(Forts.)

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa jakt egendom.

(Forts.)

andra delar af vårt land, där den icke redan vunnit tillämpning, tror jag icke, att man värnar sig bättre mot förslag i sådant syfte, än att man skaffar sig en utredning, som visar icke endast för en själf och styrker ens egen tro, utan äfven för ens motståndare, att det icke finnes sakliga skäl för en sådan lagstiftning. Den svenska Riksdagen står emellertid i dessa frågor mycket klenst rustad. Den ena säger, att det är så, och den andra, att det är så redan rörande faktiska förhållanden, för att nu icke tala om, att det finnes så principiellt motsatta uppfattningar, som till och med här i dag framburits i fråga om, huruvida bolags förvärf af fastighet skulle kunna anses öfver hufvud taget vara gagneligare för det allmänna än enskilda små ägares. För att kunna få ett sådant materiel till allsidigt, objektivt bedömande af hithörande frågor, tror jag, att det vore nyttigt, att Riksdagen gifve uttryck åt den uppfattningen, att en sådan utredning borde ske. Men det bör ske med sådan motivering och i sådan form, att man icke *onödigtvis* oroar de intressen, som skulle komma att särskildt beröras af en eventuell lagstiftning eller andra åtgärder i riktning mot förbud eller inskränkning i vissa förvärf.

Nu läser man dock icke kunna påstå annat, än att åtminstone för en del af dem, som i år bragt frågan på tal i Riksdagen, ter sig såsom idealet och yttersta målet att öfver hufvud söka förhindra bolag att förvärfa äganderätt till fastighet. Jag tror visserligen ingalunda, att alla, som anslutit sig till förslaget i ämnet, ha den uppfattningen, men den finnes dock hos en icke oväsentlig del. Det förklarar också helt naturligt, att den, som eljest skulle vilja vara med om att försöka åstadkomma en allsidig, opartisk utredning, känner sig tveksam, huruvida han icke genom att ansluta sig till förslaget onödigtvis oroar. Det heter dock visserligen i utskottets betänkande, att »utredningen skulle närmast afse upplysningars erhållande angående i hvilka trakter af landet bolags jordförvärf kan anses hafva tagit betydande omfattning. Å andra sidan skulle däraf äfven ådagaläggas, i hvad mån framställda klagomål öfver öfverhandtagande jordförvärf från bolagens sida tilläfventyrs kunna anses oberättigade. Ensamt en grundlig utredning kan i hvarje fall lämna erforderligt material för frågans allsidiga bedömande och gifva anvisning på lämpliga åtgärder för rådande af bot å de missförhållanden i det förevarande hänseendet, som kunna föreligga. Huruvida dessa åtgärder, där sådana eventuellt kunna erfordras, böra resultera i en likartad förbudslagstiftning som den för Norrland och Dalarne redan gällande, synes utskottet ovisst.»

Nu har det visserligen sagts, att i de delar, som norrlandslagstiftningen ännu icke vunnit tillämpning på, sådan skulle vara absolut onödig. Ja, det är ju möjligt. Men jag kan icke se annat, än att det förhållandet, att gränsen för denna lagstiftnings tillämpning satts med Västerdalarnes gräns mot Värmland, icke är hållbart. Så långt jag känner förhållandena i norra och nordvästra Värmland, finner jag en lagstiftning af sådan art, som gäller i Västerdalarne, fullt lika befogad på andra sidan Värmlandsgränsen. Detta är min uppfattning. Man må nu ha haft hvilka åsikter som helst rörande tillämpningen af denna norrlandslag, den är dock nu ett faktum, och jag har icke hört, att det från något håll skulle sättas i fråga, att denna lagstiftning skulle kastas omkull.

Hvad Värmland vidkommer, så är det därjämte en sak, som jag icke kan underlåta att här särskildt påpeka, och det är hvad en talare, som var bestämd motståndare till förslaget om en skrifvelse i denna del, ock omnämnde, nämligen västra Värmland och bolags förvärf af mark där. Finnes det någon trakt i vårt land, där det ligger vikt uppå att söka vidmakthålla en själfständig, jordbrukande befolkning, så är det i västra Värmland. Och det må tvistas hur mycket som helst om, huruvida de uppgifter, som lämnas, äro riktiga eller icke, många ha säkert med mig med mycken uppmärksamhet iakttagit de transaktioner rörande stora ägoviddar af Värmlands län, som under den sista tiden ha ägt rum. Det förtager icke mina betänkligheter, då man säger, att det är förvärf från bolag till bolag, och att det är till gagn för vårt land, att utländskt kapital kommer in. Dessa förhållanden äro enligt mitt förmenande af den beskaffenhet, att de kräfva Riksdagens synnerliga uppmärksamhet. Och om genom en utredning, en opartisk utredning, af de frågor, som beröra de spörsmål, som här vidrörts, ådagaläggas, att oron icke har den grund för sig, som man på många håll befarar, och att förhållandena äro af den beskaffenhet, att de icke böra föranleda någon åtgärd från lagstiftarens sida, ja, då är, mina herrar, icke med utredningen någon skada skedd. Då har man i stället vunnit det lugn, som nu, huru Första Kammaren än ställer sig i frågan, icke kommer att inträda med ett afslag.

Jag är, såsom herrarne torde finna af hvad jag sagt, fullkomligt på det klara med att instämma i herr Fahléns reservation vid denna punkt eller om en utredning, så fort ske kan, af bolagens fastighetsförvärf i Värmlands län. Hvarför jag icke antecknat mig såsom reservant tillsammans med honom, torde framgå af hvad jag sagt. Jag hyser nämligen ganska stora sympatier för sträfvandet att få en utredning till stånd rörande vissa andra delar af vårt land, där bolags förvärf af fastighet synas förekomma i afsevärd omfattning. Jag väntar med säkerhet, att äfven rörande dessa delar af landet komma anspråk att ställas på tillämpning af bolagsstiftningen. Då står Riksdagen så att säga utan möjlighet att opartiskt bedöma, huruvida fog finnes för en sådan utsträckning af lagens tillämplighetsområde, och de trakter och intressen, som skulle beröras af denna lagstiftning, stå utan värn för faran, att lagstiftningen kommer till stånd utan att en allsidig utredning föregått beslutet i frågan. Ty jag anser mig skyldig att räkna äfven med en sådan eventualitet.

Det är icke, såsom ett par talare här sagt i dag, för befrämjande af jordbrukets utveckling, som norrlandslagstiftningen kommit till stånd; detta har endast sekundär betydelse. Norrlandslagstiftningsfrågan är i första rummet en social, i andra rummet, vågar jag säga, en politisk och först i tredje rummet en ekonomisk fråga. Det är från den första synpunkten som jag anser det vara af särdeles vikt, att Riksdagen söker att få en allsidig syn på frågan. Ty jag vågar dock med den erfarenhet jag har från norra delar af landet påstå, att den bolagslagstiftning, som kommit till stånd, i stort sedt upptagits väl både af befolkningen och af bolagen. Jag tror icke, att det skäl, som en ärad talare på Värmlandsbanken ånförde mot förslaget om utredning, eller att Värmland och värmlänningarna betacka sig för hjälpen och vilja

*Frågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förrärfva
fast egendom.
(Forts.)*

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

sköta sig själfva, är riktigt. Jag tänker, att värmlänningarna nog skola säga som de sagt norrifrån: »gagnar det staten, så slå till».

Jag har intet särskildt yrkande utan ber att få instämman med herr Fahlén i hans reservation.

Friherre Tamm: Jag har vid föregående tillfällen motsatt mig införandet af undantagslagar, och därför har jag icke bidragit till den undantagslagstiftning, som i detta fall är införd. Den har emellertid kommit till stånd, och jag har fått orätt, men det finnes ett sätt att komma ifrån denna lagens karaktär af undantagslag.

När nu en gång en lagstiftning till skydd för skogarna och jordbruket i Norrland kommit till stånd, och begäran om denna lagstiftnings utsträckande till öfriga delar af Sverige gjorts, synes mig därför icke klokt att motsätta sig en utredning härom. För min del tar jag för afgjort, att den utredningen kommer att visa, att en öfverflyttning af lagstiftningen från Norrland till andra delar af landet icke önskas af svenska folket, men alldeles säkert är, att ropet på en sådan öfverflyttning kommer icke att taptera, förrän resultatet af utredningen föreligger.

Vid sådant förhållande synes det mig vara klokt att gå med på utskottets förslag. Jag kan icke vara med om herr Fahléns reservation, därför att den sträcker sig endast till ett län, men utsträcket utredningen till hela landet, förefaller det mig som om fördel däraf vore att vänta. Utskottet har enligt min uppfattning i detta fall icke uttryckt sig tillräckligt tydligt. Utskottet vill, att utredningen skall röra sig om bolagens jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket. Men Hälsingland räknas ju icke till de södra delarna. Det borde i stället hafva hetat: »rörande bolags jordförvärf i de delar af riket, för hvilka lagen af den 4 maj 1906 icke är gällande».

Ehuru jag naturligtvis icke kan vänta någon framgång för mitt yrkande, vill jag dock framställa det. Jag instämmer sålunda närmast med herr Bergendahl, som yrkat bifall till utskottets hemställan, från hvilken mitt yrkande högst obetydligt skiljer sig.

Herr Rudebeck: Jag har reserverat mig mot utskottets beslut i förevarande punkt, och min reservation går ut på afslag å utskottets hemställan. När förslaget om den s. k. Norrlandslagen framlades, vore meningarna inom Riksdagen mycket delade, om lämpligheten af densamma. Redan inom högsta domstolen hade olika uppfattningar särskildt i principiellt hänseende gjort sig gällande om lagens antaglighet. För min del kunde jag icke annat — jag får öppet bekänna det — än instämman i de betänkligheter, som uttalades inom högsta domstolen. Jag var icke heller i öfrigt öfvertygad om lämpligheten af lagen. Det skäl emellertid, som för många tveksamma var bestämmande, voro de säregna förhållandena i Norrland, som ansågos föra med sig behofvet af denna lag. Det framhölls då äfven med mycken kraft, af dem som sökte öfvertyga de tvekan, att det endast var fråga om en undantagslag, som helt och hållet gällde Norrland. De som framhöllo möjligheten af, att en sådan lagstiftning framdeles skulle kunna komma att påyrkas äfven för andra provinser, möttes med den bestäm-

da erinran, att detta kunde icke komma i fråga. Nu hafva vi emellertid här fått se, och detta icke för första gången, steg i denna då befarade riktningen att utsträcka denna undantagslag till andra orter än dem, hvilka den vid tillkomsten sades uteslutande komma att afse. Det är nemligen nu fråga om en undersökning, huruvida icke lagen bör komma att gälla äfven för andra provinser än de norrländska. Jag för min del är af den mening, att man bör tills vidare stanna med denna undantagslagstiftning i den omfattning den nu gäller. Man bör väl åtminstone hafva vunnit någon erfarenhet, som fullt berättigar till det antagandet, att det finnes skäl till utsträckning och att lagen verkligen ledt till det åsyftade fördelaktiga resultatet. Enligt mitt förmenande behöfves det icke någon föregående undersökning sådan som den begärda för att komma till den mening, att ett behof af denna lag för öfriga delar af landet icke föreligger. Jag har samma uppfattning om innersta andemeningen och syftet med de nu föreliggande och med dem i större eller mindre grad sammanhängande motionerna, som den lagutskottets ärade ordförande så utförligt och så beaktansvärdt framhöll. Hvad han därvid yttrade bör behjärtas och betänkas äfven innan man fattar beslut i denna fråga, om den ock kan synas vara af jämförelsevis mindre betydelse.

Jag kan icke biträda lagutskottets hemställan i denna punkt, utan yrkar afslag å densamma.

Herr Larsson, Knut: Blott några ord med anledning af hvad ett par talare sagt. Skulle en sådan utredning, som begäres, komma till stånd, undrar jag, huru långt undersökningen skall sträcka sig, och om endast bolag och hemmansägare och icke äfven andra personer komma att träffas af tvångslagstiftningen. När jag läst herr Lindhagens motion, har jag tänkt på af honom använda ordspråket: aptiten växer, under det man äter. I motiveringen till sin motion rullar han upp för oss, att icke allenast bolag i mellersta och södra Sverige böra förbjudas förvärfva fast egendom, utan att förbudet bör gälla äfven enskilda personer, som äro medlemmar af bolagsstyrelse, och slutligen omnämner han, att äfven en enskild person, som köper en egendom i afsikt att utnyttja skogen och delar in den till ordentligt skogsbruk, bör underkastas bostadstvång. Om utredningen skulle gälla hela Sverige, tycker jag, att det vore lättare att säga: är bolag verkligen en olycklig form för idkande af ekonomisk verksamhet? Men det ändrar man och säger, att det icke är lämpligt, att sådana sammanslutningar som bolag förvärfva jord, och därför vill man förbjuda dem detta samt förbjuda bonden att hafva något att göra med bolagen.

Jag kan därför icke annat än yrka afslag å utskottets hemställan.

Friherre Tamm: Min uppmärksamhet har fästs därpå, att jag gjort en ändring i utskottets förslag till beslut, så att i stället för orden »mellersta och södra delarna af riket» satts in orden »de delar af riket, på hvilka lagen den 5 maj 1906 icke är gällande», och att mitt förslag sålunda kommit att omfatta åtminstone de delar af Gäfveborgs län, angående hvilka kammaren i dag redan beslutat att för dem icke någon sådan lag bör stiftas. Vid sådant förhållande tar jag till-

*Ifrågasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfva
fast egendom.
(Forts.)*

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom. baka mitt yrkande och instämmer i yrkandet på bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten föreläge följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle afslås; och 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Fahlén vid punkten afgifna reservation.

(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ofvan upptagna yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad lagutskottet hemställt i punkten 3 af sitt utlåtande n:o 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr Fahlén vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—92;

Nej—36.

Punkten 4.

Vid föreliggande punkt hade reservation afgifvits af herrar *Trygger, Rudebeck, Ridderbjelke, von Baumgarten, Fahlén, Magnuson, Bergendahl* och *Gezelius*, utan att dessa likväl framlagt sin mening.

Herr Larsson, Knut: Jag yrkar afslag å utskottets hemställan i fjärde punkten.

Efter härmed slutad öfverläggning afslog kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 30 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 53, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skydd för innehafvare af rätt till husbehovsvirke från skog, som äges eller disponeras af annan, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 1 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 134, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Tomteboda och Järfva järnvägsstationer m. m.,

n:o 136, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till nybyggnad för serafimerlasarettets röntgeninstitut m. m.,

n:o 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag till nybyggnad för allmänna barnbördshuset i Stockholm m. m.,

n:o 138, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af ytterligare medel för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp,

n:o 139, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Östhammars stad af det till komministern därstädes upplåtne boställe $\frac{1}{4}$ mantal Gammelbyn n:o 3 i Börstils socken,

n:o 140, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre lägenheter från förra militiebostället Hälla n:o 1 i Södermanlands län,

n:o 141, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Stålsbyn n:o 1 i Värmlands län,

n:o 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af 14 lägenheter från förra militiebostället Vanstad n:is 25 och 26 i Malmöhus län,

n:o 143, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Björkö n:is 1 och 2 i Östergötlands län,

n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronans andel i den till roten n:o 9 Grahn af Piteå kompani vid Norrbottens regemente hörande torplägenhet i Pitholmens by,

n:o 145, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till uppförande af erforderliga ekonomihus å lotterna n:is 1—5 af Flyinge kungsgård, Valleberg kallade, i Malmöhus län,

n:o 146, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående grunder

Ifrågasatt utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom, för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfa egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar, samt tre i ämnet väckta motioner,

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt rätt att utlämna egnahemslån, samt tre i ämnet väckta motioner,

n:o 148, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen,

(Forts.) n:o 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en kanslibygnad vid Norrlands dragonregementes kasern-etablissemang i Umeå,

n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående påbyggnad af fälttelegrafkårens kasern å Marieberg,

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad och utvidgning af Västernorrlands regementes skjutbana vid Sollefteå,

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt ridhus vid krigsskolan å Karlberg,

n:o 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af en å anslaget till lega af hästar för kavalleriets, artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis år 1907 uppkommen brist,

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till anskaffning af sjukvårdsutredning för Karlskrona fästning m. m., samt

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 1 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition n:o 119 med förslag till lagar om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufstadgan m. m., dels de i sammanhang därmed afgifna propositionerna n:is 120, 121 och 122, dels herr Lindblads inom Första Kammaren väckta motioner, n:is 68 och 69, dels herr Lindhagens m. fl:s inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 112, i hvad densamma afser grufvor, dels ock herr Magnusons inom Första Kam-maren väckta motion, n:o 74.

Utskottet hade i förevarande utlåtande i ett sammanhang behandlat ifrågavarande till dess förberedande handläggning hänskjutna framställningar.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Magnuson, som yttrade: Med afseende å föredragnings-sättet af förevarande utlåtande hemställer jag, att utlåtandet måtte

företagas till afgörande punktvis på sådant sätt, *att* först punkten II föredrages, hvarvid öfverläggningen må omfatta äfven andra delar af utlåtandet;

att därpå behandlas punkten I a och i samband därmed punkten VI, såvidt densamma afser punkten 1 i min motion n:o 74, med iakttagande, att lagförslaget föredrages paragrafvis med slutmening, ingress och rubrik sist samt därpå utskottets hemställanden;

att sedermera behandlas punkten I b och i sammanhang därmed punkten VI i hvad den afser punkt 2 i min nämnda motion;

att därefter punkterna III--V föredragas hvar för sig; samt

att lagtext ej må behöfva uppläsa i vidare mån än sådant af någon kammares ledamot begäres.

*Ifrdgasatt
utvidgning
af lagen
angående
förbud i
vissa fall för
bolag och
förening att
förvärfva
fast egendom.
(Forts.)*

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten II.

I denna punkt hade behandlats Kungl. Maj:ts i proposition n:o 121 framlagda förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord, och hade utskottet hemställt, att denna proposition icke för närvarande måtte af Riksdagen bifallas.

*Om under-
sökning och
tillgodo-
görande af
mineral-
fyndighet å
kronojord.*

Beträffande punkterna I och II hade herr Magnuson i afgifven reservation anført:

»Utskottet har enkelt nog löst den länge sväfvande frågan om inmutningsrättens upphäfvande å odisponerad kronojord samt dess ersättande i så fall med något annat system för befintliga mineralfyndigheters tillgodogörande genom att hemställa om afslag på de af Kungl. Maj:t föreslagna nya koncessionsbestämmelserna, men om bifall till de ovedersägligen af sagda bestämmelser föranledda förändringar i gällande grufstadga.

Jag har icke kunnat biträda ett sådant tillvägagående, utan anser, att om utskottet på anförda skäl icke velat ingå i någon närmare granskning af de föreslagna bestämmelserna och därför afstyrker bifall till desamma, så hade utskottet följdriktigast äfven bort hemställa, hvilket jag därför finner mig föranlåten yrka, att de under I a) och b) omnämnda lagförslag icke heller må af Riksdagen antagas.

I öfverenstämmelse med Riksdagens föregående uppfattning torde likväl häraf följa, att den provisoriska lagen af den 19 april 1907 angående inmutningsförbud å odisponerad kronojord i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län bör fortfara att gälla ännu ett år eller till den 15 maj 1910, hvarom jag äfven af formella skäl och under förutsättning, att denna min reservation vinner tillslutning, ansett mig böra väcka särskild motion.»

Herr Magnuson: Mina herrar! Regeringen har i år framlagt ett länge väntadt lagförslag om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord. Frågan har varit sväfvande sedan

Om undersökning och tillgodogörande af mineral-fyndighet å kronojord.
(Forts.)

år 1902, då inmutningsrätten tills vidare bortogs för odisponerad kronojord inom Norrbottens län och förbehölls kronan ensam. Förbudet har upprätthållits genom provisorisk lagstiftning år efter år och är nu gällande till den 15 maj innevarande år. Från år 1907 har det utsträckts att omfatta äfven Västerbottens och Jämtlands län.

Jag ber nu att i korthet få redogöra för vår nuvarande grufslagstiftnings historia. Före år 1855 var kronan i förhållande till en inmutare likställd med hvarje annan jordägare. Efter år 1855 ansågs, förmodligen af det skäl, att kronan aldrig förut hade begagnat sig af sin jordägarrätt, att i den grufstadga, som då utfärdades, icke heller behöfde tagas in någon bestämmelse, att kronan skulle bevaka sin rätt, utan tillföll kronans jordägarandel å odisponerad kronojord utan vidare inmutaren.

Denna bestämmelse gick äfven öfver i 1884 års grufstadga, och man kan säga, att den går igen äfven i 1886 års stadga för stenkolsfyndigheters eftersättande, där koncessionsinnehafvare å odisponerad kronojord är fri från afgift till kronan.

Emellertid beslöt Riksdagen år 1889 att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, i ändamål att kronan skulle kunna återförvärfva sin jordägarrätt. I 1899 års lag af den 20 oktober återinfördes också kronans jordägarrätt och bestämdes regler för utarrendering af densamma. Vi stå alltså beträffande kronojord för närvarande på samma ståndpunkt som före 1855, men med den praktiska skillnad, att kronans jordägarrätt skall utarrenderas för en tid af högst 20 år, och om arrendeafstal icke kommer till stånd, är inmutaren likväl skyldig att betala $\frac{1}{75}$ af värdet utaf alla brutna och uppfordrade produkter. Dock är nu inmutningsrätten, som sagdt, sedan år 1902 genom provisoriska förbud suspenderad för kronojord inom Norrbottens län.

Hvad har under tiden åtgjorts för frågans utredning? Kommerskollegium har både år 1902 och år 1904 svarat med afstyrkande af inmutningsrättens borttagande, stödjande sig därvid på enstämmiga uttalanden af alla sakkunniga som hörts, med undantag af Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, som dock ville hafva inmutningsrätten kvar för andra mineral än järnmalm.

Så stod frågan oafgjord ännu år 1906, och jag tillåter mig uppläsa från sidan 15 i den kungl. propositionen n:o 119 följande rader, som skildra frågans dåvarande läge:

»Då frågan om prolongation af 1902 års lag förekom i statsrådet den 27 april 1906, anförde chefen för justitiedepartementet, att bland de betänkligheter, som af sakkunniga myndigheter yttrats med afseende å lämpligheten att definitivt upphäfva inmutningsrätten inom Norrbottens län, största betydelse syntes böra tilläggas farhågan, att genom inmutningssystemets upphäfvande de enskildes intresse att efterspana malmfyndigheter skulle komma att minskas, samt att följden häraf kunde blifva, att länets malmtillgångar ej blefve utforskade och kända. Det syntes uppenbart, att detta spörsmål vore af så stor vikt, att definitivt beslut i ämnet icke borde fattas, innan fullständig utredning ägt rum, huruvida det vid upphäfvande af inmutningsrätten vore möjligt att på annat sätt gifva upptäckare af malmfyndigheter sådan uppmuntran, att den enskilda företagsamheten fortfarande lockades att

ägna sig åt eftersökande af malmer. Departementschefen anhöll därför om bemyndigande att tillkalla sakkunniga att inom departementet biträda med sådan utredning. Under afvaktan på, att utredningen blefve fullbordad, fann departementschefen det vara nödigt, att det provisoriska tillståndet bibehölles.»

Härpå kan man säga, att två förslag hafva sett dagen, det första kalladt i Kungl. Maj:ts proposition för 1907 års förslag, och det andra kalladt för 1908 års förslag. Det utlåtande, som sakkunniga afgåfvat år 1907, utmynnade i förslag om ett koncessionssystem, afseende all kronojord, hvilket förslag nuvarande chefen för justitiedepartementet emellertid på grund af de anmärkningar, som riktats däremot, icke ansåg sig kunna för Riksdagen framlägga.

Med biträde af sakkunniga har chefen för justitiedepartementet sedermera låtit i departementet utarbета det förslag, som nu föreligger och som kallas för 1908 års förslag, framlagdt för denna Riksdag i form af Kungl. Maj:ts proposition n:o 121. Beträffande det allmänna omdömet om detsamma hänvisar jag till sidan 21 i den kungl. propositionen n:o 119 och till hvad chefen för justitiedepartementet själf där anför i denna sak. Jag tillåter mig påpeka, att med undantag för befallningshafvande i Norrbottens län, som vidhåller sin gamla ståndpunkt af alla dem, som afgifvit officiellt utlåtande däröfver, har enstämmigt förklarats, att »en fullständig revision af grufstadgan, med bibehållande af inmutningsrätten å all jord, vore att föredraga». Detta har äfven från enskildt håll bekräftats, senast af Sv. teknologföreningens afdelning för kemi och bergsvetenskap den 15 april i år, liksom jag kan åberopa, att röster inom högsta domstolen äfven höjts till förmån härför; särskildt synes på sidan 67 ett anförande härom af justitierådet Silverstolpe.

1908 års förslag föreligger nu alltså i två skilda delar, den ena bestående af de bestämmelser, som skulle träda i stället för grufstadgans föreskrifter, och den andra bestående af en lag om ändringar i grufstadgan, betingade af dessa bestämmelser. Lagens kärnpunkt är, som utskottet säger, dess § 3 mom. 1, hvarigenom inmutningsrätten upphäfves å all odisponerad kronojord. Jag ber att få återkomma härtill senare och att nu först få yttra mig något om bestämmelserna, då jag anser dessa utgöra den viktigaste delen af den kungl. propositionen.

Till en början ber jag att med tillfredsställelse få konstatera, att de nya bestämmelserna angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å kronojord i möjligaste mån utarbetats i öfverensstämmelse med grufstadgans regler, hvilket visar, att om man velat i behöfliga delar omarbета grufstadgan, så skulle det ej vara så svårt att med inmutningsrättens bibehållande få en enhetlig lag för bergsbruk såväl å krono- som å enskild jord.

§§ 24, 25 och 36 äro det väsentligaste i den kungl. propositionen n:o 121; de äro det både ur ekonomisk och ur teknisk synpunkt. §§ 24 och 25 bestämma närmare afgäldens storlek, och § 36 villkoren för kronans inlösningsrätt, som dock tidigast får ske efter 20 år. Den årliga afgälden består dels i en jordskyld med 5 % af värdet på den mark, som utlägges till skärpningsområde — dock skall den utgå med

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronojord.
(Forts.)

Om under-
sökning och
tillgodö-
görande af
mineral-
fyndighet å
kronojord.
(Forts.)

minst fem kronor per har — dels i en årlig afgäld till kronan, utgående med 3 procent å bruttoafkastningen. Det har ju sitt vissa intresse att påpeka hvad den fastställda jordskylden för själfva markupplåtelsen betyder. Om medelafkastningen per har af all kronojord tänkes uppgå till fem kronor och kronan äger cirka 5 miljoner har kronoparker och oafvittrad kronomark, borde kronan efter samma beräkning hafva 25 miljoner kronor i årlig inkomst af desamma, men har i själfva verket endast $\frac{1}{3}$ häraf.

Beträffande själfva royaltyn eller afgälden tillåter jag mig framdraga några exempel ifrån Kopparbergs län, hämtade ur Tekn. Tidskrift för den 24 april 1909, som visa, huru denna afgäld *skulle* verka, om den där vore tillämpad. Bergmästaren i Gäfle-Dala distrikt säger: »För samtliga malmexporterande grufvor i Kopparbergs län skulle 3 procent royalty motsvarat 20,3 procent af 1907 års vinst.» Och vidare: »År 1907 hade malmfångsten i de grufvor inom Kopparbergs län, som icke drifvas för malmexport, ett värde af 1,108,009 kr. och den 1908 uppgifna inkomsten var 183,912 kr. Dragas härifrån de förluster, jag känner, 70,000 kr., motsvarar 3 procent af produktionen 29,4 procent af samtliga grufvornas nettobehållning.» Grufvingenjören i mellersta distriktet drager fram ett särskildt exempel från Blötberget, en af de yngre, senast upptagna grufvorna i Kopparbergs län. Han säger med afseende därå: »Afgälden har bestämts att utgå med 3 procent å saluvärdet af alla inom området vunna bortförda produkter. Detta låter ganska anspråklöst och man har sökt beräkna, huru den skulle verka, och uppgifves i den kungl. propositionen, att den i 5 särskilda fall skulle hålla sig mellan 10,4 och 18,4 procent af nettoafkastningen. Dessa siffror härröra sig från grufvor i Grängesberg, som äro gamla företag, där alla anläggningar för länge sedan äro afskrifna. Helt annorlunda ställer det sig vid nya företag. Jag tager som exempel Blötbergets gruffält vid Ludvika, som började arbetas år 1901. År 1906 — jag väljer detta år, emedan goda konjunkturer då voro rådande — erhöles därstädes produkter till ett värde af 583,000 kronor och bolagets vinst utgjorde 59,461:54 kronor. Afgälden skulle hafva uppgått till 17,490 kronor eller i det närmaste 30 procent af nettovinsten.»

Återkommer jag så till själfva lagen, hvarigenom inmutningsrätten skulle upphävas å *all* odisponerad kronojord öfver hela riket, förhåller det sig så, att jag reserverat mig emot utskottets hemställan, att Riksdagen skulle taga lagen, men afslå bestämmelserna. Jag tillåter mig härom ur min motion anföra följande:

»En sådan utgång af frågan synes mig dock vara mycket att beklaga och knappast lär man kunna tro, att något sådant kan hafva af Kungl. Maj:t åsyftats; utan meningen får väl ändock antagas hafva varit, att de föreslagna ändringarne i grufvestadgan och särskildt af dess § 3 endast äro tillkomna på grund af och stå i ett följdriktigt samband med det nya koncessionsförfarandet, som Kungl. Maj:t i sin proposition n:o 121 föreslagit beträffande tillgodogörandet af vissa mineralfyndigheter å odisponerad kronojord. Hellre då synes mig nu gällande provisoriska förbud mot inmutning å kronojord i Norrland böra få fortfara att gälla, till dess andra bestämmelser träda i stället och icke de gamla bergslagerne i mellersta Sverige utan moget bepröf-

vande påtvingas en lag, som inskränker en rätt, hvilken till obestriddlig fromma för svensk järnhandtering där bestått sedan århundraden.»

Hvilken förändring i bestående förhållanden innebär nu den föreslagna nya § 3 i grufstadgan? Jo, att kronan, som genom 1899 års lag är liksom den enskilde jordägaren under alla förhållanden berättigad till hälften af en upptäckt och inmutad fyndighet å dess egen mark, nu vill för egen del tillskansa sig äfven den andra hälften, som hittills tillkommit upptäckaren. Är Första Kammaren beredd att taga eller med utsikt till framgång motsätta sig konsekvenserna häraf? Å sidan 25 i den kungl. propositionen säger herr statsrådet, att äganderätten till å kronans mark befintliga fyndigheter tvifvelsutän och principieellt tillkommer kronan såsom jordägare. Är detta rätt beträffande kronan, tror man sig då om att kunna bestrida eller förhindra, att samma rätt göres gällande äfven beträffande den privata jorden? För visso torde det blifva svårt, och nästa steg, som med anledning af herr Lindhagens motion ligger nära till hands att befara, är, att Riksdagen, gifvande vika för hans och hans meningsfränders teorier, slutar med att förklara kronan vara ägare till alla fyndigheter äfven å enskild mark. Med dessa konsekvenser för ögonen anser jag det icke vara välbetänkt af Första Kammaren att nu utan den ringaste motivering och endast på en enkel tillstyrkan af utskottet — som hvarken har haft tid eller lust att sätta sig in i frågan — antaga förändringarna i grufstadgan, men lämna bestämmelserna åt sitt öde. Det kan icke hafva varit regeringens mening att framtvinga eller ens önska en sådan utgång af frågan. Fastmera synes mig den meningen böra få göra sig gällande, som, understödd af kommerskollegium, af bergmästarna, af fullmäktige i järnkontoret, af professorn i grufvetenskap vid tekniska högskolan, af en medlem af högsta domstolen och nu senast af Svenska teknologföreningen, yrkat på — i ordalag mer eller mindre lika dem jag nu begagnar — »en snar och fullständig revision af hela vår grufstadga, byggd på inmutningsrättens grund».

Herr talman, först och främst ber jag att få biträda utskottets yrkande om afslag å punkt II, som gäller bestämmelserna, men jag gör det endast under den förutsättning, att äfven punkt I a må afslås, fastän jag för tillfället inskränker mig till att, som sagdt, biträda utskottets yrkande i fråga om punkt II.

Herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! Såvidt jag rätt uppfattat den föredragningsordning, som föreslogs och antogs, skulle det vara mig obetaget att yttra mig öfver det föreliggande förslaget i sin helhet. Jag ber att få begagna mig däraf och i ett sammanhang säga hvad jag har att anföra. Det medför alltid den vinst, att hvad jag har att säga kommer i sitt rätta sammanhang.

Jag vill då till en början beklaga, att utskottet icke ansett sig böra företaga mer än en, så att säga, förberedande läsning af de grunder för upplåtande af rätt till grufdrift å kronojord, som omförmälas i utlåtandet under punkten 2. Utskottet synes icke hafva något att erinra emot dessa grunder. De äro ock resultatet af omfattande och mycket ingående undersökningar. De hafva vunnit understöd af alla de myndigheter, som yttrat sig i saken, förutsatt, att inmutningsrätten

Om undersökning och tillgödögorande af mineralfyndighet å kronojord.
(Forts.)

Om undersökning och tillgodogörande af mineral-fyndighet å kronojord.
(Forts.)

komme att upphävas. De hafva ock så till vida vunnit erkännande af den siste talaren, att han såsom en förtjänst hos dem angifvit, att de äro affattade i nära öfverensstämmelse med inmutningsrätten. Det som skiljer dem därifrån är, att man bibehåller möjligheten för kronan att utöfva inflytande på grufdriften, ett inflytande, som kronan på senare tider mer och mer funnit önskvärdt och nödigt att äga. Jag har anledning tro, att det icke låter sig göra att få fram något bättre och mera tilltalande förslag än det, som nu ligger på Riksdagens bord. Endast i fråga om en detalj har utskottet gjort anmärkning, nämligen i fråga om royaltyns beräkning, och utskottet förordar en undersökning om man icke skulle kunna stadga dess beräkning efter nettovinst. Som ärendet nu ligger, skall naturligtvis en förnyad undersökning, därutinnan verkställas. Ingenting skulle vara mig kärare, än om den utfölle så, att en dylik beräkningsgrund visade sig möjlig, ty det är naturligtvis principiellt mest tilltalande, om man kan beräkna royaltyn på nettovinsten. Men det må ursäktas mig, om jag ställer mig ganska skeptisk emot möjligheten att få fram ett sådant förslag. Saken har upprepade gånger varit föremål för undersökning. Jag erinrar om två särskilda tillfällen från 1890-talet. Då gällde det att bestämma afgiften för begagnande af kronans jordägareandel i grufva, och kommerskollegium föreslog båda gångerna, att royaltyn skulle beräknas till 25 procent af nettoafkastningen. Jag nämner denna procent för att visa, att den icke kommer så långt ifrån hvad den föregående talaren talade om. Men båda gångerna, 1893 och 1899, befanns förslaget omöjligt att genomföra. Högsta domstolen gjorde grava anmärkningar, som man icke kunde komma ifrån. Det beror därpå, att vid grufföretag mer än i fråga om något annat är det svårt att kunna konstatera hvad nettot är och stadga huru det skall beräknas, så att icke genom afdrag och hvarjehanda afskrifningar den afgäld, som kronan skulle få, rinner bort i ett intet. Man har talat om deklarationsskyldighet ungefär som nu i afseende å skatter. Det är dock en stor skillnad, när det gäller en skatt till staten på en eller par procent eller när det är fråga om en afgäld på 25 procent eller något dylikt. Emellertid skall saken undersökas och resultatet häraf läggas på Riksdagens bord. Det finns naturligtvis ingen möjlighet att tänka sig, att Riksdagen nu skulle vilja upptaga dessa grunder till hufvudsaklig behandling.

Hvad angår de skäl, som utskottet åberopat för sin åtgärd att icke upptaga frågan om grunderna till behandling, så har utskottet väsentligen anfört, att något förslag icke föreligger om de statsgruffält, som i propositionen äro omförmälda. Det hade varit vår mening att kunna lägga fram proposition äfven om statsgruffält, men utlåtandena kommo in så sent, att det icke ansågs möjligt, helst i ett par af utlåtandena ifrågasatts, att vissa undersökningar på marken borde verkställas.

Men i hvilket fall som helst sammanhännga dessa statsgruffält icke på annat sätt med de grunder, som äro föreslagna för upplåtelse till enskilde af rätt till grufdrift å kronojord än därutinnan, att statsgruffälten skulle bilda vissa områden, på hvilka dylik upplåtelse icke skulle ske, d. v. s. vissa områden, där kronan förbehölle sig själf att uteslutande och ensam få idka grufdrift. Om nu dessa områden be-

stämmas samtidigt med eller efter grundernas antagande, är naturligtvis alldeles likgiltigt, för så vidt man blott ställer så till, att icke, innan nämnda områden blifva bestämda, det kan ske en del upplåtelser till enskilda, hvilka sedermera skulle ligga i vägen för statsgruffälten. En sådan åtgärd hade varit synnerligen lätt för utskottet att vidtaga. Det hade icke behöfts mer än att öfverlämna till Kungl. Maj:t att provisoriskt bestämma statsgruffälten eller att förordna, att grunderna icke finge tillämpas, innan statsgruffälten blifvit bestämda.

Om undersökning och tillgodogörande af mineral-fyndighet å kronojord.
(Forts.)

Om grunderna blifvit antagna nu, hade realiter ställningen blifvit densamma som den är, så länge det provisoriska inmutningsförbudet gäller, d. v. s. den enskilde får vänta med att taga upp grufvor på kronojord, tills man hinner ordna förhållandena. Nu kan det emellertid icke hjälpas, att först vid nästa riksdag samtida förslag om grunder och statsgruffält kunna framläggas. Men denna situation innefattar dock icke något giltigt skäl för Riksdagen att, såsom den ärade föregående talaren yrkat, afslå äfven de förslag om ändring i grufstadgan, som utskottet inlätit sig på och tillstyrkt. Dessa ändringar innehålla nämligen icke något annat än ett fastslående af den princip, att inmutningsrätten på odisponerad kronojord skall försvinna och att kronan förbehåller sig att på dessa områden själf idka grufdrift, på sätt den finner lämpligt ordna förhållandena.

Om nu frågan hade sådant läge, att man öfver hufvud taget kunde säga, att valet ännu är fritt emellan att upphäfva eller att icke upphäfva inmutningsrätten på kronojord, då kunde jag förstå den siste ärade talarens yrkande; då kunde han hafva skäl att säga: vi böra icke upphäfva inmutningsrätten förrän i sammanhang med grundernas bestämmande. En sanning är ju, att frågan om inmutningsrättens vara eller icke vara i allmänhet och ur bergshandteringens synpunkt sedt ännu är öppen, eller kanske hellre, att ur bergshandteringens synpunkt finnas allvarsamma betänkligheter mot att upphäfva inmutningsrätten. Men så är icke förhållandet, när det gäller kronojord. Här hafva kommit till politiska och statsekonomiska skäl, som föranleda därtill, att det numera icke läser kunna förefinnas någon tvekan om nödvändigheten att skrida till ett upphäfvande af inmutningsrätten på kronojord. Jag vill i detta afseende hänvisa till mitt yttrande till statsrådsprotokollet, infördt på sidan 25 i den kungl. propositionen, och jag tillåter mig relatera några ord därur. Jag har där sagt, att man sedan år 1902 »kommit till allt klarare insikt om nödvändigheten för staten att äga visst inflytande öfver malmbrytningen och mallexporten och om nödvändigheten att hindra, det värdefullare svenska grufvor falla i utlänningarars händer. Med hänsyn härtill hafva statsmakterna funnit sig föranlättna att genom köp förvärfva åtskilliga af de stora gruffälten i Norrbotten. Af denna grufpolitik synes mig såsom en oafvislig konsekvens följa, att staten, då så utan förnärmande af annans rätt kan ske, genom lagstiftningen bibehålles vid äganderätten till mineralfyndigheterna å kronans mark. Anses nämligen nyss antydda intressen vara af den betydelse, att staten för deras tillvaratagande finnes böra äfven till höga pris förvärfva sig grufvor från enskilda, synas samma intressen än mera betingade ändring i en lagstiftning, hvarigenom enhvar tillerkännes rätt att medelst inmutning

*Om under-
sökning och
tillgodo-
görande af
mineral-
fyndighet å
kronojord.*

(Forts.)

afhända kronan den äganderätt till å dess mark befintliga fyndigheter, som efter hvad ofvan nämnts tvifvelsutan principiellt tillkommer kronan såsom jordägare.»

Jag tror, att dessa skäl äro starka och att det nu icke finnes mer än en väg att gå: den, som i den kungl. propositionen är anvisad.

Nu invänder man — antager jag — att detta gäller ett sådant nordliga länen, men icke för det öfriga Sverige. Knappast håller ett sådant resonemang streck, ty samma skäl, som tala för att kronan förbehåller sig rätten till grufdrift på sin jord i norra Sverige, gälla äfven för kronojord i det öfriga Sverige. Vidare vill jag påpeka den uppenbara olägenheten af en olika beskaffad, definitiv grufflagstiftning för olika delar af Sverige. Slutligen kan ock nämnas, att de sakkunniga myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, varit ense om, att skall inmutningsrätten upphävas å kronojord i de norra länen, bör den ock upphävas i det öfriga Sverige.

Reservanten har i sin reservation liksom nu i sitt yttrande talat om nödvändigheten af ett »moget öfvervägande», innan ett sådant steg som det nu ifrågasatta tages. Jag vågar hålla före, att detta »mogna öfvervägande» i närvarande stund föreligger. Ärendet har varit under beredning alltsedan år 1902. Olika förslag hafva successivt uppgjorts och granskats af sakkunnige; slutligen har det nu framlagda kommit fram. Jag skulle ock vilja spörja hvad som egentligen är att vinna med det uppskof, som reservanten förordat. Reservanten tycks icke hafva tillräckligt uppmärksammat, att ändringarna i grufstadgan — d. v. s. stadgandet om inmutningsrättens upphäfvande — äro af civillags natur; ty så har grufstadgan på de senare åren ansetts böra behandlas, men att däremot grunderna för det sätt, på hvilket kronan vill använda sina mineralfyndigheter, äro af den natur, som omförmäles i 77 § regeringsformen, och således böra bestämmas på samma sätt som grunderna för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner. De komma alltså utslutande under Riksdagens bestämmanderätt. Man vinner således konstitutionellt icke någon större säkerhet för dessa grunder, om de antagas gemensamt med ändring af grufstadgan än om de antagas senare. Är inmutningsrätten upphäfd, står det sedan Riksdagen fritt att i den ordning 77 § stadgar göra om ifrågavarande grunder efter eget godtfinnande. Vid sådant förhållande försvinner, såvidt jag förstår, det väsentligaste skälet, hvarför reservanten velat undanskjuta denna lagstiftning för närvarande.

Däremot anser jag, att ett uppskof skulle kunna medföra en gifven olägenhet för de delar af Sverige, där inmutningsförbud för närvarande icke gäller. I dessa delar vet man naturligtvis genom den nu framlagda kungl. propositionen hvad som kan ungefärligen vara att vänta på detta område. Visserligen kan man icke befara sådana missförhållanden, som visade sig uppe i Norrbotten och föranledde 1902 års provisoriska lagstiftning, men det är i alla fall antagligt, att mellantiden skulle användas till att inmuta likt och olikt för att därigenom såvidt möjligt omintetgöra verkningarna af den lag, som man emotser skola komma.

Den siste talaren uttalade en önskan om en allmän revision af grufstadgan på inmutningsrättens grund. Han mötes i det afseendet

af herr Lindhagen i Andra Kammaren så till vida, som äfven han önskar en allmän revision af grufstadgan, ehuru visserligen icke på inmutningsrättens grund. Få ämnen i vår lagstiftning hafva visat sig så svåra att komma till rätta med som just grufslagstiftningen, det har justitiedepartementet haft en liflig erfarenhet af ända sedan början af 1890-talet. Skall nu den del af samma lagstiftning, som för närvarande är möjlig att åstadkomma, anstå i afvakten på fullständig revision af grufstadgan och man under tiden icke vill släppa lös inmutningsrätten i Norrbotten, hvilket säkerligen ingen af herrarna är beredd att göra — då är det nödvändigt, att man antager den provisoriska lagen åtminstone på tio år, icke på ett år, som reservanten föreslagit.

Om undersökning och tillgodogörande af mineral-fyndighet å kronojord.
(Forts.)

Med hänsyn till hvad jag nu haft äran anföra anser jag, att det skulle vara lyckligt, om Riksdagen ville antaga det lagförslag, som under punkt I mom. a är af lagutskottet här tillstyrkt.

Medan jag har ordet, ber jag att få göra en liten anmärkning angående den provisoriska lag, som reservanten föreslagit. Han har ansett sig böra icke taga Kungl. Maj:ts förslag oförändradt — utan han har skrifvit af den nu gällande provisoriska lagen. Denna har emellertid en stor olägenhet däruti, att den utgår den 15 maj, och om Riksdagen nu skulle antaga reservantens förslag, så är det omöjligt att hinna få lagen expedierad, innan den nu gällande gått ut. Det blefve således ett interregnum, under hvilket inmutningsrätten blefve fri i hela Norrland. Den af reservanten föreslagna provisoriska lagen måste nemligen skickas till högsta domstolen, innan den kan af Kungl. Maj:t fastställas, och det finnes, såvidt jag förstår, ingen möjlighet att få detta undangjordt samt lagen utfärdad innan den 15 maj.

Under alla förhållanden vill jag således hemställa, att kammaren måtte antaga den provisoriska lagen i den form den fått i Kungl. Maj:ts förslag, en form, som är fullt användbar, oafsedt huru beslutet i öfriga delar utfalla.

Friherre Tamm: Herr talman, mina herrar! De rättsförhållanden, som skulle komma att uppstå genom bifall till det framlagda förslaget, synas mig vara så pass invecklade, att det var med någon förvåning som jag fann, att det icke var Kungl. Maj:ts mening, att någon lagstiftning skulle förekomma i den ordning, att Konung och Riksdag skulle besluta öfver dessa villkor. Om 77 § regeringsformen skulle vara den normerande, så skulle Riksdagen i detta fall liksom beträffande andra kronans tillhörigheter vara den ensam beslutande. Ett sammanfatt utskott, ett stats- och lagutskott, skulle då däröfver afgifva utlåtande, men af det yttrande, som detta utskott i år har afgifvit, synes det mig, som om det vore ganska ovisst på sina önskningar med afseende på innehållet i dessa bestämmelser. Kanske ett blifvande utskott skulle så ock blifva, och garantien för Riksdagen, att en fullständig utredning skulle erhållas, är således efter min uppfattning icke så särdeles god. Om nu dessa bestämmelser icke antagas, men man går den vägen att i alla fall godkänna förslaget till inmutningsrättens upphäfvande — och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har sagt, att han finner icke, att det finns någon annan väg att gå än

Om undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å kronajord.
(Forts.)

att upphäva inmutningsrätten — så skulle det komma att inträffa, att mineralfyndigheter å kronans jord icke skulle kunna under några förhållanden bearbetas därför att inmutningsrätten är borta. Det koncessionsförfarande, som här är föreskrifvet, existerar icke, och då hvilat hela denna lagstiftning på en mycket lös grund. Det skulle icke finnas någon möjlighet att bearbeta mineralfyndigheter å kronans jord, därför att något tillvägagångssätt icke har blifvit föreslaget. Och jag föreställer mig, att den ledamot af högsta domstolen har rätt, som yttrat, att syftet med inmutningsrättens inskränkande kan naturligtvis icke i stort sedt vara att låta de från inmutningen mottagna mineralfyndigheterna ligga obrukade. Jag instämmer helt och hållet i detta yttrande och finner därför en särdeles stor risk vara förenad med att antaga förslaget till ändring i grufstadgan, men icke dessa bestämmelser. Inmutningsrätten har hittills varit den väg, genom hvilken för den svenska bergshandlingen mineralier och fyndigheter blifvit upptäckta och sedermera kunnat tillgodogöras.

Man skall vara mycket öfvertygad om lämpligheten af inmutningsrättens borttagande, innan detta sker, men, såsom jag nyss tillåtit mig nämna, läser det icke böra ske, förrän man fått någonting annat i stället. Det finnes således efter min uppfattning ett alldeles bestämdt skäl att nu afslå äfven förslaget till förändring af grufstadga, hvilket utskottet dock tillstyrkt. Detta kommer att föredragas senare. Vid det förhållande, att utskottet icke ansett sig kunna göra någon utredning med afseende å bestämmelserna, lära dessa väl icke nu kunna af Riksdagen antagas. Det hufvudsakliga skäl, som af utskottet här blifvit anfördt, hvarför utskottet icke kan föreslå det, är, att förslaget om statsgrufvemark icke blifvit utredt såsom det skulle. Men det har redan från statsrådsbanken blifvit sagdt, att detta icke är tillräcklig anledning, ty man hade kunnat vänta sig provisoriska bestämmelser, då Kungl. Maj:t hunnit få saken klar för sig. I hvilket fall som helst tror jag för min del icke, att frånvaron af bestämmelser om denna mark är ett nödvändigt hinder för att bestämmelserna i öfrigt skulle komma att tillämpas.

Jag anhåller att få ansluta mig till det af reservanten framställda förslaget.

Då tiden var långt framskriden och ytterligare åtskilliga af kammarens ledamöter begärt ordet i förevarande fråga, beslöt kammaren, på framställning af herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta behandlingen af föreliggande utlåtande äfvensom handläggningen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot viss försäljning af tobak; och

n:o 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående national-

parker och lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skyddande af naturminnesmärken å kronans mark samt af-sättande af vissa nationalparker;

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för jordägare att inlösa till statsverket indragna hospitalsräntor m. m.;

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett kronan tillhörigt område invid Hälsingborg m. m.;

n:o 159, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande löneroglering för befattningshafvare vid justitieombudsmansexpeditionen;

n:o 160, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående fördelning af de medel, som komma att under år 1909 och 1910 afsättas till främjande af nykterhet och motarbetande af drycken-skapens följder, samt i ämnet väckta motioner;

n:o 161, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ytterligare anslag till restaurering af Strängnäs domkyrka;

n:o 162, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående försäljning af en Örebro högre allmänna läroverk tillhörig så kallad kålgårdstomt; och

n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående understöd till gränsridaren Karl Johan Rautios i Pello änka Hanna Maria Isaksdotter, född Muotka, och makarnas fyra minder-åriga barn;

bevillningsutskottets memorial n:o 27, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut, i anledning af bevillningsutskottets betänkande n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning m. m. äfvensom en i ämnet väckt motion;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis samt inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i sammanhang därmed framlagda proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862;

lagutskottets memorial:

n:o 58, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut i om lagutskottets utlåtande n:o 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid; och

n:o 59, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande n:o 48, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer, lag om ändrad lydelse af 1 § i kungl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och lag om ändrad lydelse af 2 och 28 §§ i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för val af sjömanshusdirektion m. m.; och

n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande af bestämmelse mot onödigt plågande af husdjur vid slakt.

Kammaren åtskildes kl. 4,5 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
